

Geldersch Landschap

Geldersche Kasteelen

Bonenburg

Beheervisie 2004

Albers Adviezen

Bonenburg

Beheervisie 2003

Opdracht van
Stichting Het Geldersch Landschap
Zypendaalseweg 44, Arnhem
Tel: 026 35 52 555

Regiohoofd: ing. W.A.A. Lammertink
Regio: Noord en West Veluwe
Kadastrale oppervlakte: 19,03 ha
Topografische kaart, bladnummer: 27B Wezep, 27E Wijhe 1:25.000

Jaar van vaststelling

2003/2004

Albers Adviezen
Postbus 85
3500 AB Utrecht
030-2310788
AlbersAdviezen@hetnet.nl

Samenstellers

Dr. L.H. Albers
Ing: E. van der Ploeg
Ing: E. van Tongeren

INHOUD

DEEL INVENTARISATIE

1	Voorwoord	5
2	Kenschets	
2.1	Ligging en plangrenzen	7
2.2	Eigendomssituatie	7
2.2.1	Verhuring en verpachting	7
2.3	Terreintypen + kaart	9
2.3.1	Oppervlakteverdeling	
3.	Huidige betekenis	
3.1	Cultuurhistorische waarden	11
3.1.1	Inleiding	11
3.1.2	Geschiedenis in vier fasen	13
3.1.3	Samenvatting	23
3.1.4	Conclusies en cultuurhistorische waardering	25
3.2.	Landschappelijke waarden	27
3.2.1	Geologie	27
3.2.2	Bodem	27
3.2.3	Visueel-landschappelijk waarden	27
3.3	Natuurwaarden	29
3.3.1	Abiotische natuurwaarden	29
3.3.2	Biotische natuurwaarden	31
3.4	Recreatieve betekenis	39
3.5	Bedrijfseconomische waarde	39
4	Planologisch en juridisch kader	
4.1	Ecologische hoofdstructuur	41
4.2	Wetten, vergunningen en rechten	41
5	Evaluatie	
5.1	Beheersplan 1987	43
5.2	Het gevoerde beheer	43

DEEL DOELSTELLING EN VISIE

6	Ontwikkelingsmogelijkheden	
6.1	Sterke en zwakke punten	45
6.2	Ontwikkelingsmogelijkheden	47
6.3	Bedrijfseconomische aspecten	48
7	Doelstelling	
7.1	Eindafweging	49
7.2	Algemene doelstelling	49
7.3	Streefbeelden	51
7.3.1	Cultuurhistorie en landschap algemeen	51
7.3.2	Streefbeeld natuur algemeen	51
7.3.3	Streefbeeld Recreatie algemeen	53
7.3.4	Streefbeeld met betrekking tot economische aspecten	53

8	Inrichting en voorgenomen beheer in hoofdlijnen	
8.1	Maatregelen cultuurhistorie	55
8.2	Maatregelen natuur	57
8.3	Maatregelen recreatie en informatie	59
8.4	Bedrijfseconomische aspecten	60
8.5	Extern beleid	60
9	Projecten	61
10	Documentatie:	
	Literatuur	63
	Kaarten	63
	Tekeningen en oude foto's	64
	Bijlagen	
	1. Geschiedenis in jaartallen	65
	2. Inventarisatie van fauna op de Bonenburg	67
	3. Paddestoelen	72
	4. Oppervlakteverdeling	75
	Losse bijlage (1 exemplaar in bezit HGL)	
	documentatie:	
	Historische kaarten	
	Tekeningen	
	Oude foto's	
	Restauratiefoto's Huize Bonenburg	
	Luchtfoto's	

1. VOORWOORD

Landgoed Bonenburg bij Heerde is een lang en smal landgoed van negentien hectare, gelegen aan weerszijden van de Grift ten westen van het Apeldoorns kanaal.

De Bonenburg heeft een lange geschiedenis, die niet systematisch is onderzocht. Uit literatuur blijkt belangstelling voor het geslacht dat zijn naam aan het huis verleende, dat waarschijnlijk in de 16de eeuw uit Duitsland kwam. Zij hadden de Bonenburg in bezit van de zestiende eeuw tot 1700. Van de familie Op ten Noort, eigenaren van 1739 tot 1850 is geen geschiedenis geschreven, terwijl Jhr W. Op ten Noort in 1838 een zeer gedetailleerde kaart van de Bonenburg liet maken, in bezit van de Heerder Historische Vereniging. Over de eigenaren van 1850 tot 1952, de familie Van Regteren Altena is door leden van deze actieve vereniging veel meer geschreven. Graag wil ik hen bedanken voor hun welwillende hulp.

Ook leden van de KNNV hebben hard gewerkt aan een waardevol rapport dat in 2003 werd gepubliceerd. Naast inventarisaties van planten en diersoorten bevat het ook aanbevelingen per soort.

Hieruit blijkt dat de Bonenburg onder de bevolking geliefd is, veel bezocht en dat niet alleen door mensen die er honden komen uitlaten.

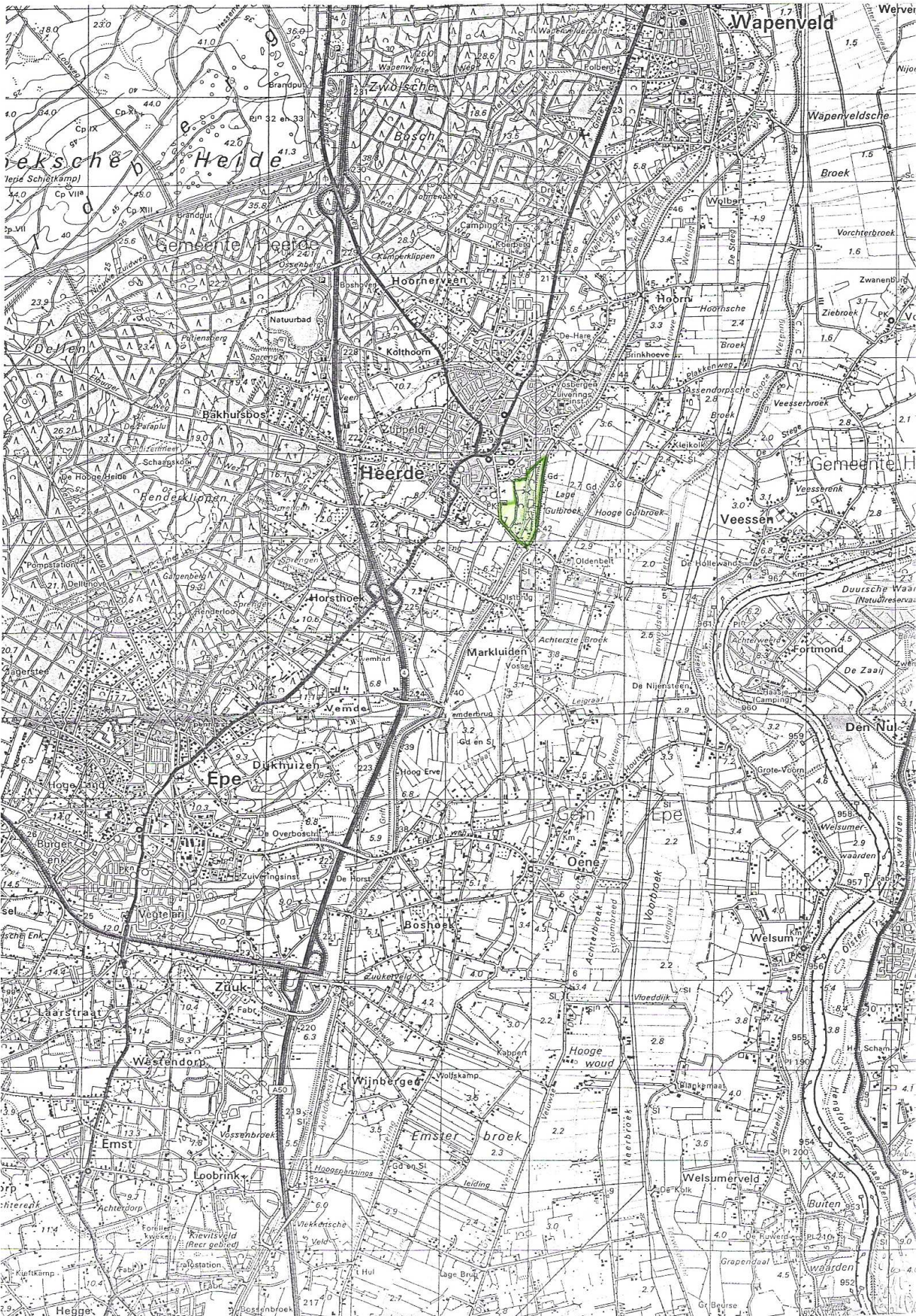
De beheervisie kwam tot stand volgens de standaard indeling van Geldersch Landschap. Daarnaast hebben we een documentatiemap samengesteld waarin alle ons bekende historische kaarten, tekeningen en oude foto's zijn verzameld.

Geschiedenis, natuur en recreatie zijn de drie factoren die in deze beheervisie tot een evenwichtig geheel moeten worden gebracht, wil de Bonenburg als klein landgoedje van 19 hectare zijn opvallende plek achter de bebouwde kom van Heerde en langs het Apeldoorns kanaal behouden.

De bewoners van de Bonenburg hebben een eeuwenlange relatie tot het plaatsje gehad. Het zicht vanuit het huis op de kerk en vanuit de enk op het huis was een vaststaand gegeven. Moge het uitzicht op de kerktoren van Heerde hersteld worden en tot in lengte van jaren behouden blijven als symbool van de eenheid Heerde-Bonenburg.

Lucia Albers

februari 2004

2. KENSCHETS

In dit hoofdstuk wordt een korte karakterschets van het gebied gegeven. Verder worden de plangrenzen en de eigendomssituatie aangegeven. De beschrijving van de terreintypen geeft een overzicht van de verdeling en oppervlakte van de verschillende elementen.

2.1 Ligging en plangrenzen

In de provincie Gelderland, op de overgang van Veluwe naar IJsselvallei ligt ten zuidoosten van Heerde het landgoed de Bonenburg. De oostzijde wordt begrensd door het Apeldoorns Kanaal. Parallel hieraan en dwars door het landgoed loopt De Grift. Dit afwateringskanaal mondt aan de noordzijde van het landgoed uit in het Apeldoorns Kanaal. De Bonenburgerlaan begrenst het landgoed aan de zuid-westzijde. De bij het landgoed behorende akkers en de noord-west punt van het bos grenzen aan de bewoning van de gemeente Heerde.

2.2 Eigendomssituatie

In 1953 heeft Geldersch Landschap landgoed de Bonenburg aangekocht. Het huis de Bonenburg is in 1972 verkocht met erf en gracht aan de heer Meelissen. In de koopakte zijn enkele bepalingen opgenomen o.a.:

- dat verbouwing, verkoop of wijziging van bestemming van het huis de goedkeuring behoeft van het bestuur van Geldersch Landschap;
- dat het vellen van bomen op het erf van het huis slechts toegestaan is na schriftelijke goedkeuring van het bestuur van Geldersch Landschap;
- dat de koper het recht heeft een voetbruggetje aan te leggen over de gracht op de daarvoor van oudsher bestemde plaats (noordzijde: topografische kaart 1915 en 1953).

Het Apeldoorns Kanaal en de Grift, hoewel prominent met het landgoed verbonden, zijn in eigendom en beheer bij het Waterschap Veluwe.

2.2.1 Verhuring en verpachting

De beide andere panden op het landgoed zijn eigendom van Geldersch Landschap. Het betreft de boerderij "De Arend" (Bonenburgerlaan 45) en het voormalige zuivelfabriekje (Bonenburgerlaan 43). Beide panden zijn verhuurd als woonhuis.

Boerderij "De Arend" (1830), voorheen herberg (zie kaart N. v Geelkercken, 1628)) en tuinmanswoning, valt onder de Monumentenwet. Bij dit pand wordt tevens het erf, moestuin en een deel grasland verhuurd.

Bij het voormalige zuivelfabriekje behoren: erf met een plantenkas, moestuin en een deel verpachte grond.

De Bonenburg

Stichting Het Geldersch Landschap

Aangepast november 1987

Herzien mei 1991, J.Pierik

2.3 Terreintypen

Het landgoed omvat verschillende elementen. Ondanks de beperkte oppervlakte is er een grote afwisseling. Er is een huis met tuin en bijgebouwen binnen de gracht (geen eigendom van Stichting het Geldersch Landschap). Er zijn akkers op de hoge drogere gronden en weiden op de lage nattere delen. Op de overgang tussen de droge en de natte gronden bevindt zich het parkbos met een kronkelig landschappelijk padenpatroon. Er is water en een nat bosgedeelte.

De historie spreekt nog uit de kenmerken in het terrein.

2.3.1 Oppervlakteverdeling

De totale kadastrale oppervlakte bedraagt 19,03 hectaren en is als volgt verdeeld:

Tabel 1: verdeling oppervlakte

Terreintypen	Oppervlakte in hectaren	Oppervlakte in percentages
Bos (incl. lanen en singels)	10,36	55,0%
Water	0,09	0,5%
Gebouw en erf	0,70	3,5%
Cultuurgrond	7,88	41,0%
Totaal	19,03	100%

Zie voor verdere uitwerking het Beheerplan Bonenburg 2004.

3. HUIDIGE BETEKENIS

3.1 Cultuurhistorische waarden

3.1.1. Inleiding

De geschiedenis van de Bonenburg is in diverse artikelen gedocumenteerd. In 1996 is een blad van de Heerder Historische Vereniging grotendeels gewijd aan de Bonenburg. Over de bouwgeschiedenis van de Bonenburg is daarin een lezenswaardig artikel geschreven door de restaurateur E.J. Hoogenberk. Aan de familie van Regteren Altena (1850-1954) is een artikel gewijd door J.A. de Wit, terwijl de herinneringen van het personeel zijn genoteerd door mevrouw G.A. Kamerlingh Onnes. In 1975 verscheen een artikel over de molen in het Bonenburgerbos door A.J. Rook en in 1988 werd het boekje "Historisch Heerde in kaart gebracht" samengesteld door D. Otten.

Er zijn een kerk, een melkfabriek en een villa verdwenen. Genoeg redenen voor het op kaart aangeven van de mogelijke plekken van deze verdwenen gebouwen.

Een overzicht van de geschiedenis in jaartallen wordt gegeven in bijlage 1. Hieronder wordt hoofdzakelijk voor het terrein relevante informatie gegeven, chronologisch ingedeeld naar periode van aanleg of verandering. Daarbij zijn nog *bestaande elementen cursief* geprint, zodat snel inzichtelijk is uit welke tijd ze dateren. Bovendien bevat paragraaf 3.3.3. een samenvatting.

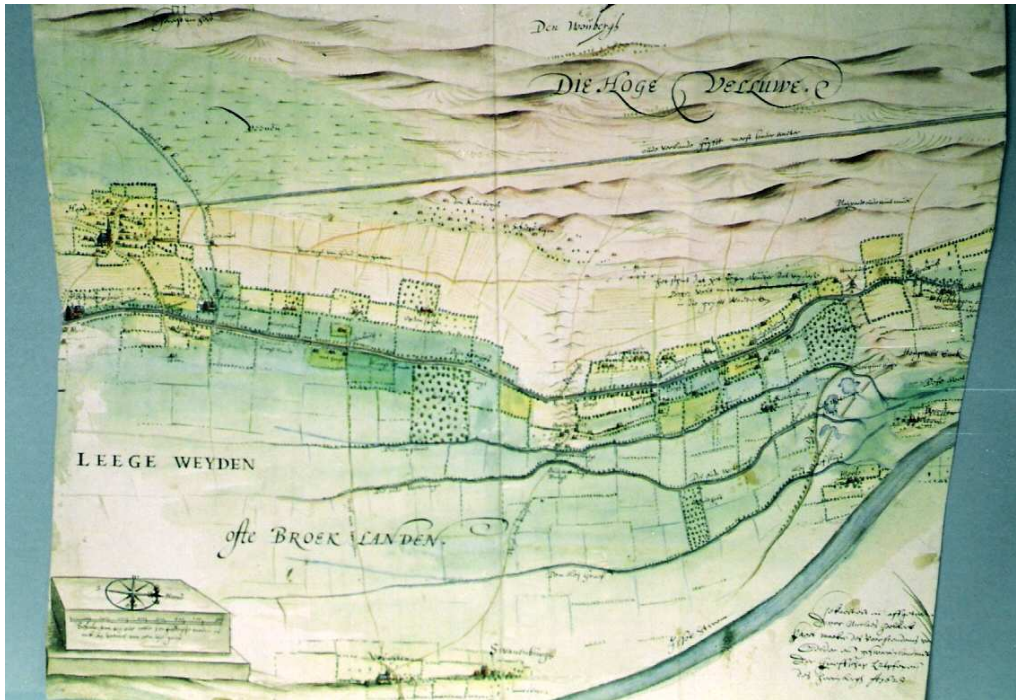
Grift en Apeldoorns Kanaal

De Bonenburg ligt op het randje van de Veluwe waar de droge grond overgaat in de nattere weilanden langs de IJssel. In dit gebied werd reeds in de Middeleeuwen de *Grift* gegraven, waar veel beken op loosden. Papiermolens kwamen er langs te liggen. Dat was de reden dat de Grift niet tot een breder bevaarbaar kanaal kon worden gegraven. Op 1 oktober 1824 werd het Koninklijk Besluit uitgevaardigd een *kanaal* te graven van *Apeldoorn tot Hattem*, waar het in de IJssel uitmondde. Voor het deel tussen Heerde en Hattem kon de Grift wel worden verbreed. Tussen 1825 en 1829 werd het kanaal gegraven en vijf sluizen aangelegd. Langs de oostkant van het kanaal op de Kanaaldijk werd een weg aangelegd. De berm ervan deed dienst als *jaagpad*. Het kanaal is nog twee maal verbreed: tussen 1875-1882 naar 7,5 meter breed en 2m diep; tussen 1925 en 1934 naar 10 meter breed. De Bonenburger sluis is bij de verbreding van het kanaal tussen 1875 en 1882 verlegd naar het noorden. De *sluiswachterswoning* dateert van ca 1882.

Huis Bonenburg (geen eigendom van Stichting Het Gelders Landschap)

Het huis heeft minstens zes bouwfases gekend en twee restauratiefases. Bouwen vond plaats vóór 1628, in 1633, ca 1650, ca 1680, ca 1750 en ca 1860. Het huis werd gerestaureerd omstreeks 1975 en wellicht beter in 1990-92. (zie voor de bouwgeschiedenis: literatuur, Hoogenberk, 1996). Het onderzoek voor deze beheersvisie heeft ook opgeleverd dat van het huis een tot dusver onbekende afbeelding, tevens de oudste, is gevonden. De kaart van de Grift van 1628 geeft een perspectieftekening van het huis, waarop de bouwvolumes en trapgevels zichtbaar zijn.

Het huis zal in de betreffende paragrafen worden genoemd.

1628, Nicolaas van Geelkercken, Kaart van de Grift, Gelders Archief Arnhem AKV 232

Idem, detail

3.1.2 Geschiedenis in vier fasen

Fase 1, 16de eeuw tot 1739

De eerste vermelding van het huis Bonenburg dateert van 1543; de oudste kaart met daarop de Bonenburg dateert van 1628. Het huis is in perspectief getekend. Het is de oudste afbeelding van het huis, niet bekend bij Hoogenberk die over het huis schreef. De tekening van 1628 komt aardig overeen met die door Cornelis Pronk, omstreeks 1735. Er zijn twee verschillende bouwvolumes met zadeldaken, een trapgevel en een Gelderse gevel zichtbaar. Even later is mogelijk een deel bijgebouwd, zodat een L-vormig huis ontstond.

Met muurankers is in de gevel aan de Grift het jaartal 1633 gespijkerd. Vermoedelijk is dit deel toen aangebouwd. De tekening van Pronk van omstreeks 1735 komt aardig overeen met de tekening van het huis op de kaart van de Grift door N. van Geelkercken van 1628. Het huis lag op een min of meer vierkant, omgracht stuk grond (zie kaart 1812). De Grift stroomt achter het huis.

Op de kaart van 1628 staat de *Bonenburgerlaan* als oranje weg naar het dorp aangegeven. Aan weerszijden van de Grift liep een weg met een rij bomen erlangs. Daarvan is aan de westkant het *pad door het bos* en aan de oostkant de *eikenlaan* overgebleven.

Deze eikenlaan vertegenwoordigde de doorgaande weg van Apeldoorn naar Zwolle, totdat de weg aan de oostkant van het Apeldoorns kanaal deze route verving.

De herberg "de Arend" was pleisterplaats langs die oude route en staat ook op de kaart van 1628.

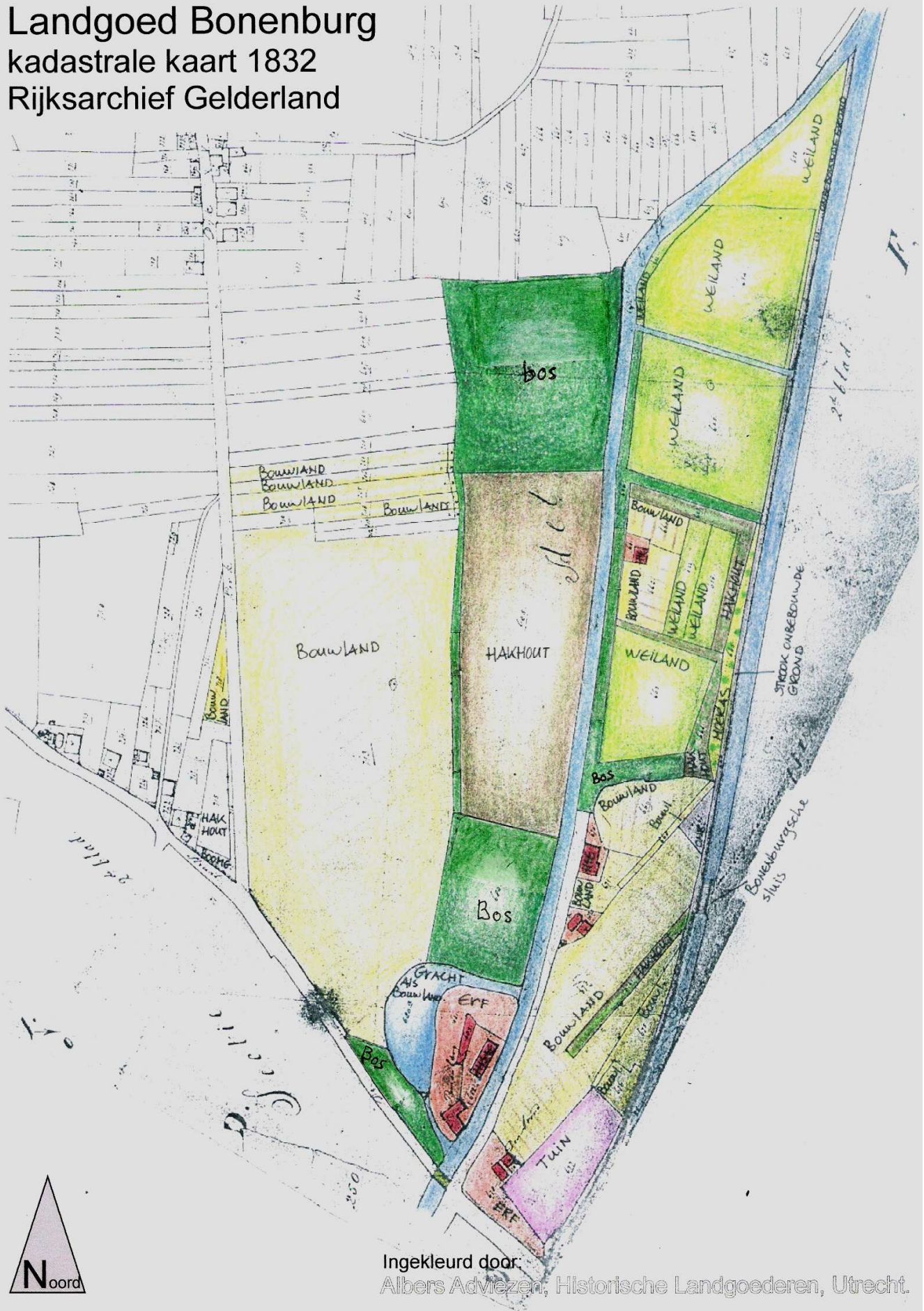

Detail kaart 1628, de Grift met Huis Bonenburg, het Gelders Archief, AKV 232. foto L. Albers

1802-1811, 1812, M.J. Man, Topografische kaart van de Veluwe en Veluwezoom, ARA Den Haag (noord-oost Veluwe is gekarteerd in 1811)

Landgoed Bonenburg kadastrale kaart 1832 Rijksarchief Gelderland

1838, Kaart van de Bonenburg, collectie Historische Vereniging Heerde, foto L. Albers

Fase 2, 1739 -1850 familie Op ten Noort

Een eeuw lang, tot ca 1840, heeft de familie Op ten Noort het huis bewoond. Een lid van deze familie behoorde tot de ridderschap van Utrecht, alwaar "Jhr W. op ten Noort directeur der posterijen" was. Dat vermeldt de grote kaart van de Bonenburg van 1838, die in zijn opdracht werd gemaakt en nu in bezit is van de Historische Vereniging Heerde.

De eerste meer gedetailleerde kaart waarop de Bonenburg zichtbaar is, dateert van 1812 door M.J. de Man.

Tussen 1812 en 1832 is het vierkante huis erf gewijzigd door het uitgraven van een *brede vijver*. Waarschijnlijk werd een deel van de uitgegraven grond op een *heuveltje achter de vijver* gegooid. Vanuit het huis had men zicht op het *uitkijkheuvelje* en het *bouwland* achter de vijver.

De structuur van het terrein was in 1812 min of meer dezelfde als nu. Zelfs de rechte paden in het bos zijn, hoewel schematisch getekend, grotendeels nog aanwezig. Op de kadasterkaart van 1832 is het grootste deel een hakhoutbos. De percelen erboven en eronder zijn opgaand bos, in de kadastrale legger "opgaande boomgaard" genoemd. In 1832 was "Jan Joost Op ten Noord, rentenier te Heerde", eigenaar. Het hakhoutbos werd het Speelmansbos genoemd. Deze naam werd gebruikt op de veiling van 1850.

Het bovenste bosperceel is omstreeks 1840 bouwland geworden (vergelijk de lengte van het bos met de bocht in de Griff).

Tussen de Griff en het latere kanaal lagen weilanden en bouwlanden, met singels van opgaande bomen of hakhout.

In 1825 werd het kanaal gegraven, dwars door de gronden van de Bonenburg. Het kanaal is zichtbaar op de kadasterkaart van 1832. Vreemd genoeg, vermeldt de kadastrale legger bij de kaart van 1832 een "kerk" naast de eikenlaan langs de Griff. Naar de kerk loopt in 1812 nog een schuine laan. In 1832 was de laan gekapt en tot bouwland geworden, omdat hij wegens de doorsnijding van het kanaal geen functie meer had.¹

De boerderij de Arend hoorde bij het eigendom. Hij is in 1830 her/gebouwd. Naast de boerderij lag een grote moestuin. Daarachter kwam een tuinmuur met kassen; daarachter een grote boomgaard, zoals de kaart van het Apeldoorns kanaal van 1848 laat zien. (De fruitbomen zijn daarop wat ronder getekend dan de laanbomen.)

Aan de overzijde van de Bonenburgerlaan lag een *weiland*, waarachter vermoedelijk een eendenkooi met vijver (zie kaart 1812), waar in 2003 een nieuw landgoed verrijst.

In 1844 overleed Jhr W. op ten Noort te Utrecht. In 1850 hebben de erven van W. Op ten Noort in openbare verkopen het huis geveild, eerst bij opbod. Daarna werd het bij afslag verkocht aan Martinus van Regteren Altena.

¹Het is mogelijk/likt waarschijnlijk dat de "Kerk" een soort tuinsieraad was. Aanvankelijk was Johan van Schagen eigenaar van perceel 672, de kerk. Zijn naam werd in de kadastrale legger van 1832 doorgestreept en vervangen door "Op ten Noord", de eigenaar van de Bonenburg. De kaart van 1838 geeft als eigenaar "Jhr W. Op ten Noord, lid der Ridderschap van Utrecht en Directeur der Posterijen aldaar"

Huize Bonenburg met mozaïkperk ca 1900 (voor 1912), detail prentbriefkaart
Collectie Heerder Historische Vereniging (HHV)

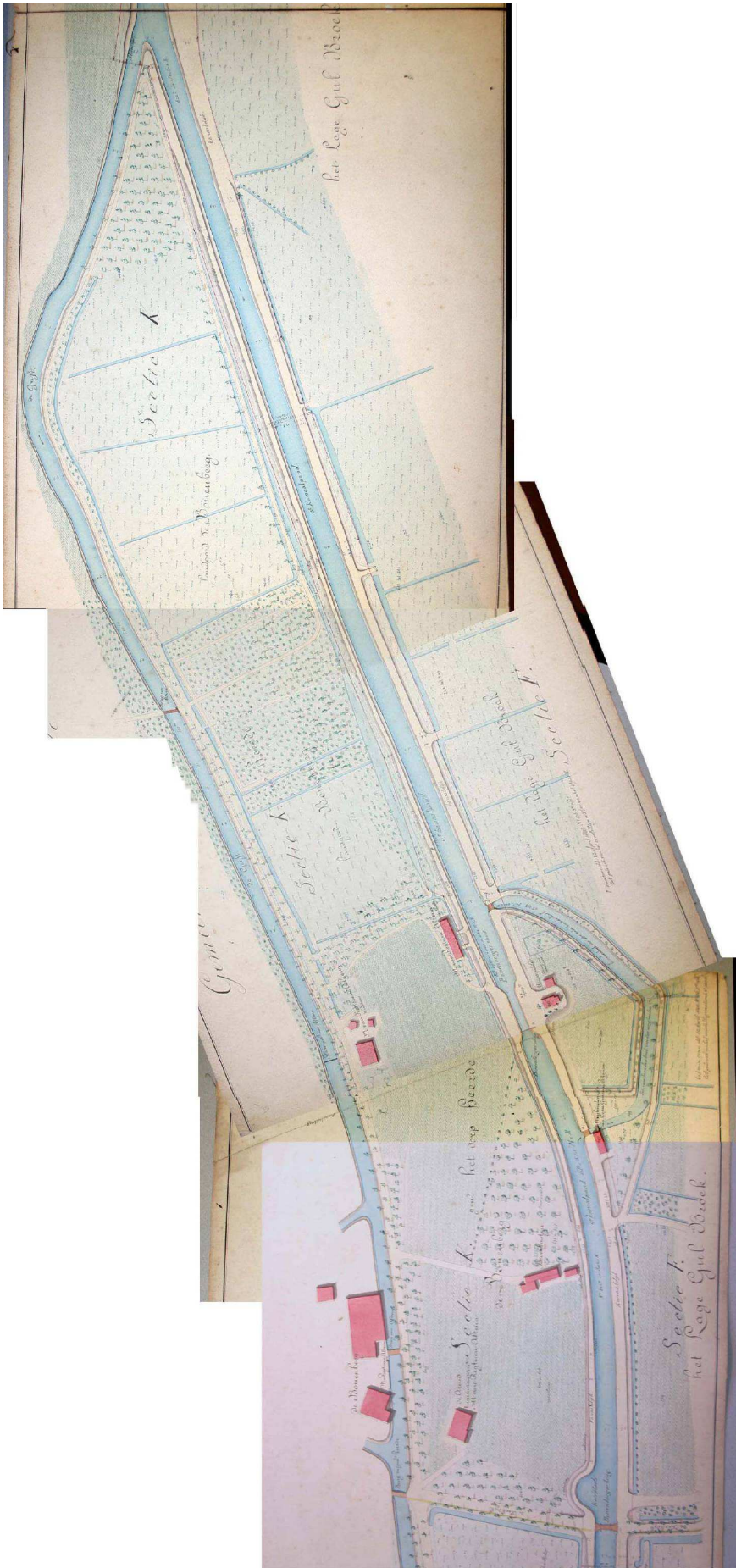
Brug over de Grift in de Bonenburgerlaan bij het huis, postzegel 1908, coll. HHV

Datum onbekend, Waterpartij in het Bonenburgerbosch

Datum onbekend, Grift in het Bonenburgerbosch

1848, Het Apeldoorns kanaal, detail, 32-32ste blad, Rijkswaterstaat, dienstkring Apeldoorn
 Gelders Archief nr 0875, inv 2: (V-1495/2), foto L. Albers

Fase 3, 1850- 1953 familie Van Regteren Altena; 1850: geheel vernieuwd huis en park

Met het aantreden van Martinus van Regteren Altena, koopman uit Amsterdam in 1850 begon een nieuw tijdperk voor de Bonenburg. Kort na 1852 werd het *huis vergroot* en een passend *park* erbij aangelegd. Het *zicht* over de bouwlanden werd tussen boomgroepen van beuken en eiken door geleid. Vanaf het huis Bonenburg had men ook een zicht naar de kerktoren van Heerde. Een achtkantige koepel werd gebouwd, waar vandaan en waarop men uitzicht had.

Op de plaats van kleine weilandjes bij een tussen 1838 en 1848 afgebroken woning werd de *bosvijver* gegraven en een landschappelijke beplanting daarbij aangelegd. Een *zuileik* staat op de hoge kop van de vijver, een enkele *naaldboom* daarbij. Er komen ook veel dubbele bomen of “boomproppen” voor: twee of meerdere stammen in een plantgat, niet de restanten van hakhout, maar als bewust gekozen vorm, meestal op opvallende plekken. Dit was aan het einde van de 18de eeuw en de gehele 19de eeuw een veel toegepaste plantwijze.² Op de Bonenburg staan ze vooral in de Eikenlaan en in de buurt van de brug over de Grift. Ze behoren tot de parkaanleg van omstreeks 1850/60.

De *eikenlaan* langs de Grift is ook omstreeks 1860 herplant, blijkt uit telling van jaarringen. De oude knuppelbrug over de Grift tussen Speelmansbos en bosvijver had leuning van ruwe stammetjes (kneppels).

Zoon Pieter woonde op de Bonenburg en huwde in 1865 met Clara Elisabeth Peters. Tijdens hun huwelijksreis pasten de ouders op de Bonenburg en schreven het volgende:

“Wij hebben onze wandeling met zeer veel genoegen volbragt. Wij zijn eerst naar de punt geweest (het punt waar de Grift in het Apeldoorns Kanaal uitmondt). Toen naar de vijver waar zij bezig waren aan het schoonmaken. Het ziet er overal netjes uit [...] Toen zijn we naar de tuin gegaan. De tuin ziet er keurig uit. De kerse- en morellebomen bloeien prachtig. De pruimen en peren waren reeds aan het afgaan. In het boschje was ook de nachtegaal”.

Met het bezoek aan de “tuin” werd vermoedelijk de moestuin bedoeld. De kassen en tuinmuur komen voor het eerst voor op de kaart van het Apeldoorns Kanaal van 1848.

In 1866 komt Gerhard Klein Kranenburg als tuinman in dienst. Er zijn foto's van hem bij de kassen. De kadasterkaart van ca 1880 vertoont de kassen wel, aan weerszijden van de muur. Een *oude tuinmuur en vervallen kas* zijn nog over van het grote complex.

Begin twintigste eeuw schreef Craandijk

“Deze aanzienlijke bezitting, reeds voor eeuwen de zetel van een adelijk geslacht, met haar krachtig en veelsoortig houtgewas, haar smaakvolle waterpartij, haar frisse gras- en bloemperken, is een sieraad voor Heerde. Het herenhuis is grotendeels gemoderniseerd, maar het achtergedeelte, uit de gracht opgebouwd, draagt nog de tekenen van oudheid, en schilderachtig komt zijn witte muur tussen het weelderig geboomte te voorschijn.”

De Bonenburg had een volledige boerderij binnen de gracht liggen met hooiberg, varkens, koeien en paardenstallen. Het bouwhuis had een kamer en opkamer. Een brug, pal naast het huis, over de grift leidde naar de weiden, de moestuin en de boomgaard. Bij het landgoed behoorde ook een werkbaaswoning, deze lag iets noordelijker langs de Grift. Circa 1900 werd deze werkbaaswoning verbouwd tot villa “De Louise Hoeve”.

De boerderij werd aanvankelijk door Pieter en daarna door zijn zoon Johan Wilhelm onderhouden. Johan had roodbont stamboek IJsselvee, maar toen hem bleek dat de melk van Fries stamboekvee een hoger vetgehalte had, ging hij geleidelijk daarop over. Johan exploiteerde een melkfabriek (1895). Deze zou gestaan hebben op de plaats van de huidige woning Bonenburgerlaan 43. In 1901 kwam in Heerde de Coöperatie en daarmee kreeg hij geen melk meer naar zijn fabriek. De fabriek werd verbouwd tot woning.

² H. *Manchmal sollten mehrere Bäume dicht zusammen, ja in eine und dieselbe Grube, und auch wohl Gabelförmig gepflanzt, fünf, sechs wohl auch einmal in eine fast grade Linie gestellt werden u.s.w.* Fürst von Pückler Muskau, “Andeutungen über Landschaftsgärtnerei”, 1834, p.46

Archeologische waarden Bonenburg

De tuin voor groenten en bloemen had kassen voor druiven en het overwinteren van kuipplanten, o.a. de palmen die op het voorplein stonden.

In het bos waren de paden schoon en de kanten afgestoken. *“Mijnheer Altena was erg op netheid gesteld en stond erop dat de plaats er brandschoon en verzorgd uitzag. Een lucifer in het grint zou hij nog vinden, volgens Mevrouw Dezijn (hoofd-dienstmeisje van 1936-1940). Menigeen zal zich in dit verband de prachtig schone en afgestoken paden in het bos herinneren!”* (Heerde historisch, nr 80, p.66)

J.W. van Regteren Altena en echtgenote L.H. v Regteren Altena. – Prakke kwamen met twee kinderen in 1927 op de Bonenburg wonen, na het overlijden van zijn moeder. Het landbouwbedrijf werd steeds meer gemechaniseerd. De privé-chauffeur Bolhaar ontpopte zich als reparateur van landbouwmachines en werd hoofd van een loonbedrijf met vier dorsmachines. Later werd het meer een garagebedrijf. Dat alles vond plaats naast het grote huis op het eiland. In de latere oorlogsjaren zijn Duitsers ingekwartierd geweest. Tegelijkertijd werden machines voor de ondergrondse gerepareerd.

Fase 4. 1953- 2003 Stichting Geldersch Landschap

In 1953 kocht de Stichting Het Geldersch Landschap de Bonenburg. Het onderhoud van het huis vormde een probleem. Na een periode van verval werd het huis, met de tuin binnen de gracht, in 1972 verkocht aan de heer Meelissen. Deze heeft het huis naar zijn wensen hersteld, het oude koetshuis afgebroken en een nieuw gebouwd. In 1990 werd het huis verkocht aan de heer De Ruiter die een grote restauratie liet uitvoeren onder architect E. Hoogenberk.

In 2002 is door De Ruiter een nieuw landgoed aangelegd naar ontwerp van SB4 met lanen en heggen in de weilanden aan de overzijde van de Bonenburgerlaan.

3.1.3. Samenvatting

Fase 1. kaart 1628

Uit de middeleeuwen (1370) dateert de *Grift*. Volgens de kaart van 1628 liep de weg Apeldoorn - Zwolle langs de oostkant langs de Grift, de dijk die nog steeds goed herkenbaar is en als eikenlaan beplant.

“Jr Bonenburgshuijs”, bij de kruising Grift – (Bonenburger)laan, is minstens 16de eeuw, mogelijk ouder. Het huiseiland is omgeven door een gracht, waar tot de 20ste eeuw ook het boerenbedrijf op plaats had. De eikenlaan langs de Grift komt ook al voor op de kaart van 1628, evenals de weg langs de westzijde van de Grift en het pad langs het bouwland. Twee bruggen over de Grift zijn herkenbaar.

Fase 2. 1739-1850

Het “Speelmansbos” met zijn diep liggende paden is waarschijnlijk een 18de eeuwse bos, eerst met rechte paden aangelegd. Het zuidelijk deel is een opgaand loofbos (meest eik), het noordelijk deel was een hakhoutbos, waar de slingerlanen in landschapsstijl door werden gelegd, mogelijk wat later.

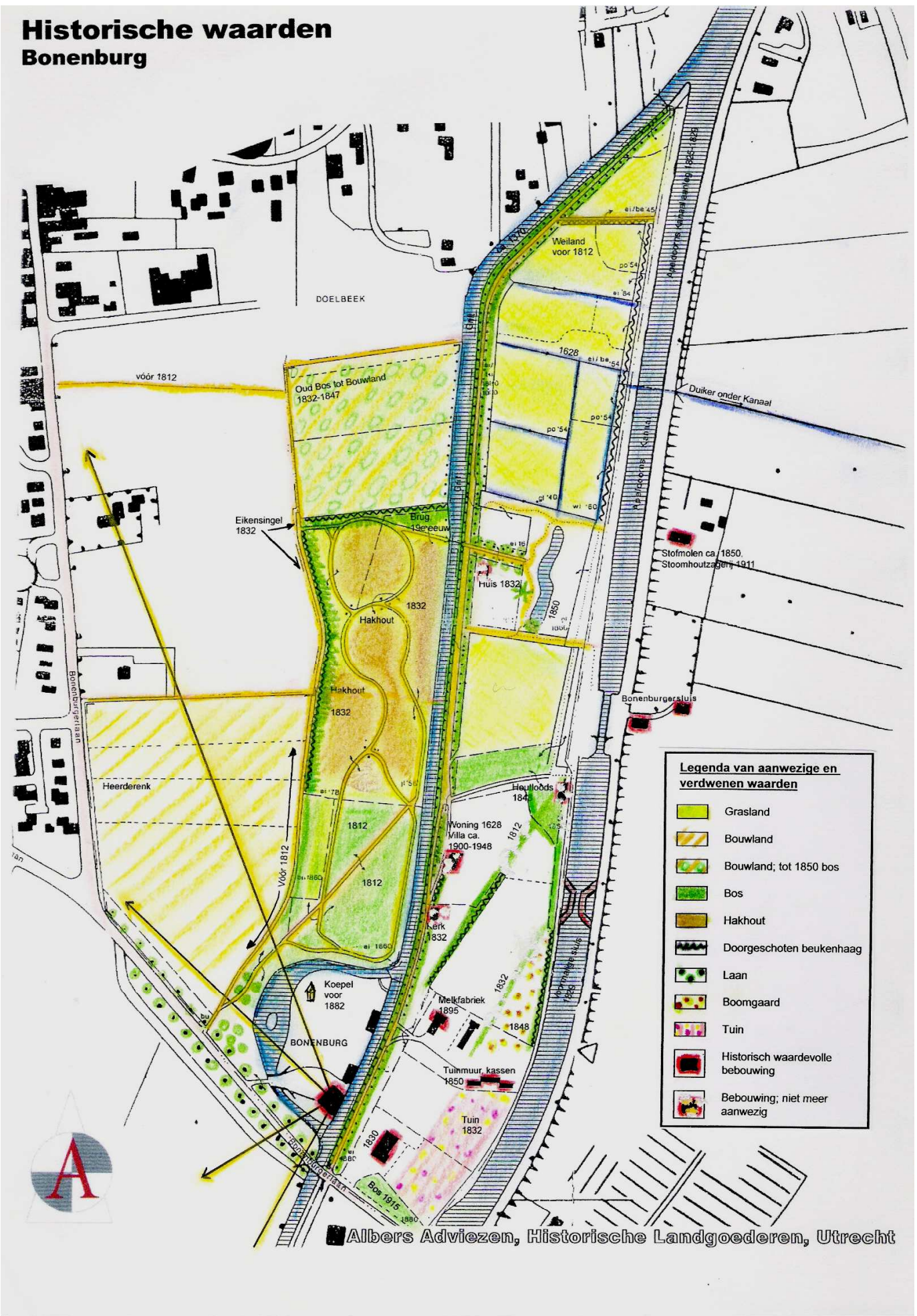
De vierkante gracht om het huis veranderde door het uitgraven van een brede vijver. Daarachter kwam een heuveltje, nu met een laantje van jonge beuken er over.

De oude herberg de Arend werd in 1830 herbouwd tot boerderij. Er lag een grote moestuin naast. Moestuinmuur en kassen werden gebouwd.

Fase 3. 1850 – 1953

Het huis kreeg zijn huidige vorm in 1852, na vertrek van de huurder. Bij het vergrootte huis pasten ook enkele veranderingen in het park: boomgroepen aan de overzijde van de vijver, waartussen een zicht op het huis en op de kerk werd uitgespaard. Een achtkantige koepel werd dicht bij die vijver geplaatst. Achter het huis lag een brug over de Grift, die leidde naar de moestuin. Een andere brug voerde over de gracht naar het Speelmansbos.

Historische waarden Bonenburg

Albers Adviezen, Historische Landgoederen, Utrecht

Fase 4. 1953 - 2003-11-05

In 1953 werd de Bonenburg eigendom van de Stichting Geldersch Landschap. Zij hebben de bosvijver gebaggerd en daar paden opnieuw aangelegd. Ook een boomgaard is ingeplant. Verder werd hoofdzakelijk bosonderhoud gepleegd. In 1972 werd het huis met erf binnen de gracht verkocht. De oude tuinmuur en kassen, gebouwd in de tweede helft 19de eeuw, zijn in vervallen staat aanwezig.

3.1.4. Conclusies en cultuurhistorische waardering

Het 16de eeuwse landgoed, waar de heren van Heerde zetelden is voor deze plaats van groot historisch belang. De landschapsstructuur is er goed bewaard gebleven dankzij het landgoed. "Jr Bonenburgshuijs" in zijn gracht, oude wegen, de plaats van twee bruggen over de Grift worden alle teruggevonden op de kaart van Nicolaas van Geelkercken van 1628. Het landgoed ligt tegen de dorpskern en hoort dus bij het dorp. Het andere adellijke landgoed van Heerde, Vosbergen ligt daar veel verder vandaan.

Van de lange geschiedenis zijn elementen uit verschillende tijdperken overgebleven (zie kaarten "archeologische en historische elementen").

De geometrisch ingedeelde lanen en perceelscheidingen hebben te maken met de oorspronkelijke landschapsstructuur en verkaveling. Ook de bossen ten westen van de Grift hadden geometrische vormen. Daar overheen kwam een sausje van de landschapsstijl, aangelegd in twee fasen. De gracht werd veranderd in een landschappelijke vorm tussen 1812 en 1832 en vermoedelijk werden de paden in het Speelmansbos omstreeks 1800 of in de eerste helft van de 19de eeuw in slingerende vormen gelegd. Bouw van een nieuwe boerderij de Arend en de tuinmuur en kassen betekenen veel activiteiten voor de Bonenburg in de periode dat Jan Joost Op ten Noort en daarna Jhr mr W. Op ten Noort eigenaren waren. Zij waren renteniers.

Na 1850 brak een nieuwe bloeiperiode aan voor de Bonenburg onder de familie Van Regteren Altena. Het huis werd vergroot. Zij herplantten de eikenlaan, sloopten het huisje bij de latere bosvijver, maakten de bosvijver en beheerden het landgoed als een bedrijf.

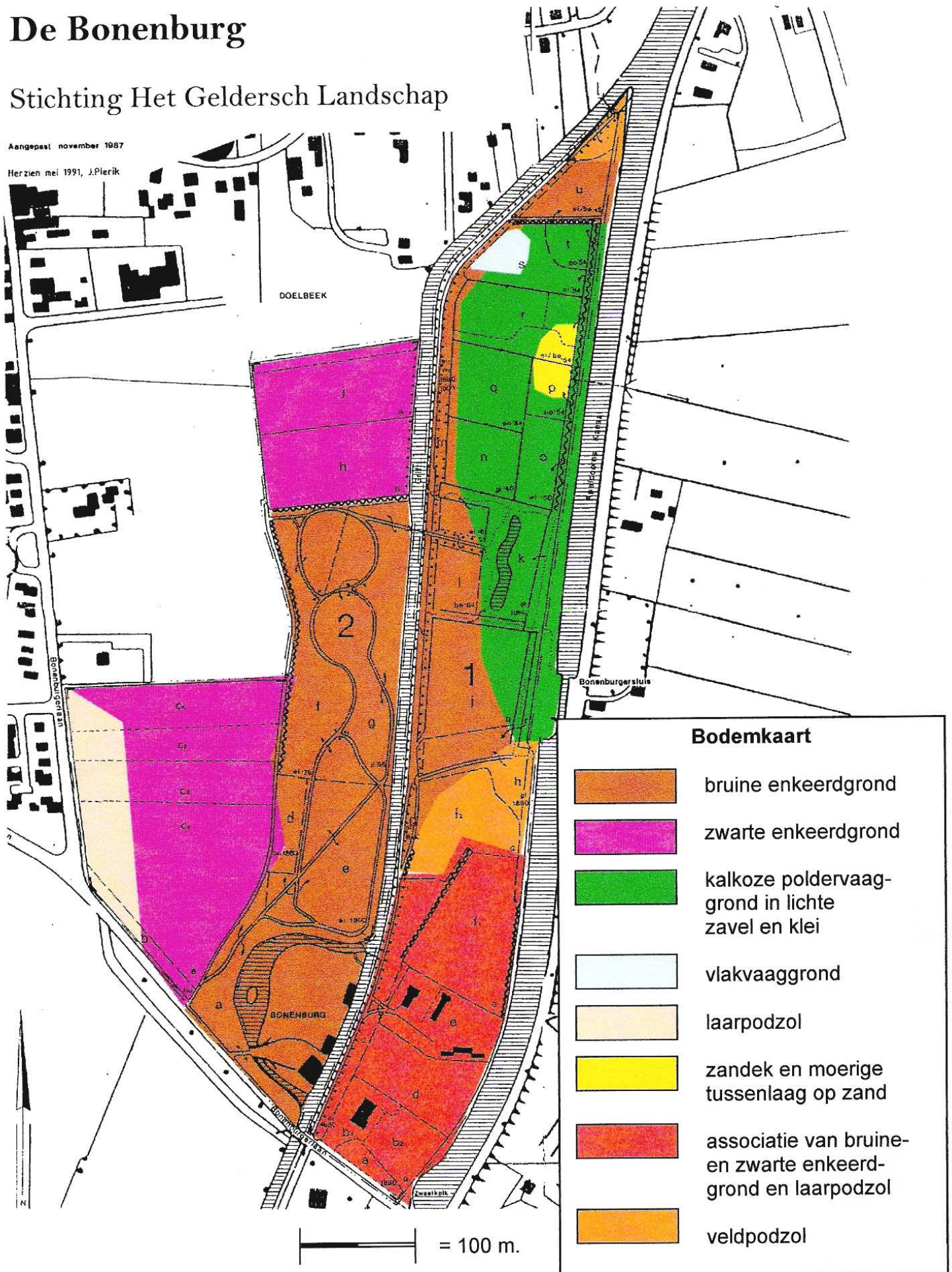
De elementen die van die lange geschiedenis bewaard zijn gebleven zijn niet uniek, maar de combinatie van deze verschillende elementen op kleine schaal levert wel een uniek gegeven.

De Bonenburg

Stichting Het Geldersch Landschap

Aangepast november 1987

Herzien mei 1991, J.Pierik

3.2. Landschappelijke waarden

3.2.1 Geologie

De Bonenburg ligt op de overgang van de hoge, droge Veluwe naar de lage, natte IJsselvallei. Deze hoogteverschillen zijn ongeveer 70.000 jaar geleden ontstaan tijdens het Saalien, waarin het Scandinavische landijs de eerdere afzettingen uit het Vroeg- en Middenpleistoceen opduwde. Het vanuit het noorden oprukkende sterk gelobde ijsfront zorgde in het Saalien voor het ontstaan van het IJsseldal en de stuwwal op de Veluwe. Heerde ligt in een breed en ondiep erosiedal. Dit dal werd later in het Weichselien gevuld met daluitspoelingsmateriaal en afgedekt met dekzand. Dit zorgde voor een lichtglooiend landschap.

3.2.2 Bodem

Uit de bodem van de Bonenburg spreekt het historisch karakter ervan. De bodemgegevens geven een beeld van de bodemprocessen en het menselijk gebruik van de gronden. Door heideplaggen vermengd met schapenmest werden akkers in de loop der tijden met wel 50 tot 100 cm. opgehoogd en zijn de hoge zwarte enkeerdgronden, zoals de Heerder- of Bonenburgerenk ontstaan.

Ten zuiden en oosten van deze enk neemt de zwarte enkeerdgrond in dikte af en maakt plaats voor een bruine enkeerdgrond. De bruine enkeerdgronden zijn gevormd door bemesting met vooral plaggen vermengd met (bos)strooisel.

Tussen de Grift en het Apeldoorns Kanaal hebben zich op de lemige, fijnzandige bodem laar- en veldpodzolen gevormd. Ook dit zijn bodems die duiden op een vroegere functie als akkergronden. De humeuze laag is echter minder dik dan bij de eerdgronden en er is tijdens de vorming meer invloed van bodemwater geweest.

In het lager gelegen vochtige bos in de noordpunt van het landgoed liggen op een diepte van 80 tot 120 cm restanten broekveen en moerasveen op de lemige, fijnzandige bodem.

Ten oosten van het Apeldoorns Kanaal ligt eveneens een dunne veenlaag (waardveen) op zand. Nog verder richting de IJssel treft men vlakvaaggronden aan, onder invloed van de IJssel afgedekt met een kleidek tot 40 cm.

3.2.3 Visueel-landschappelijke waarden

De bossen van de Bonenburg zijn naast die van Vosbergen, noordelijker langs het kanaal gelegen, opvallend in het landschap, dat hier hoofdzakelijk bestaat uit weiland en enkele bouwlanden. Omdat er weinig bos is, zijn de bosranden extra opvallend. Een ander bijzonder punt zijn de oude eiken hakhoutwallen aan de west en noordrand, die het bos omzomen. Hoge beuken, in combinatie met de Bonenburgerlaan, maken een mooi beeld aan de overzijde van de bouwlanden, als men uit het dorp komt.

Vanaf de kanaaldijk is er hoofdzakelijk een gesloten rand bos.

Binnenin het gebied is een afwisselend beeld van open weilandjes en bos.

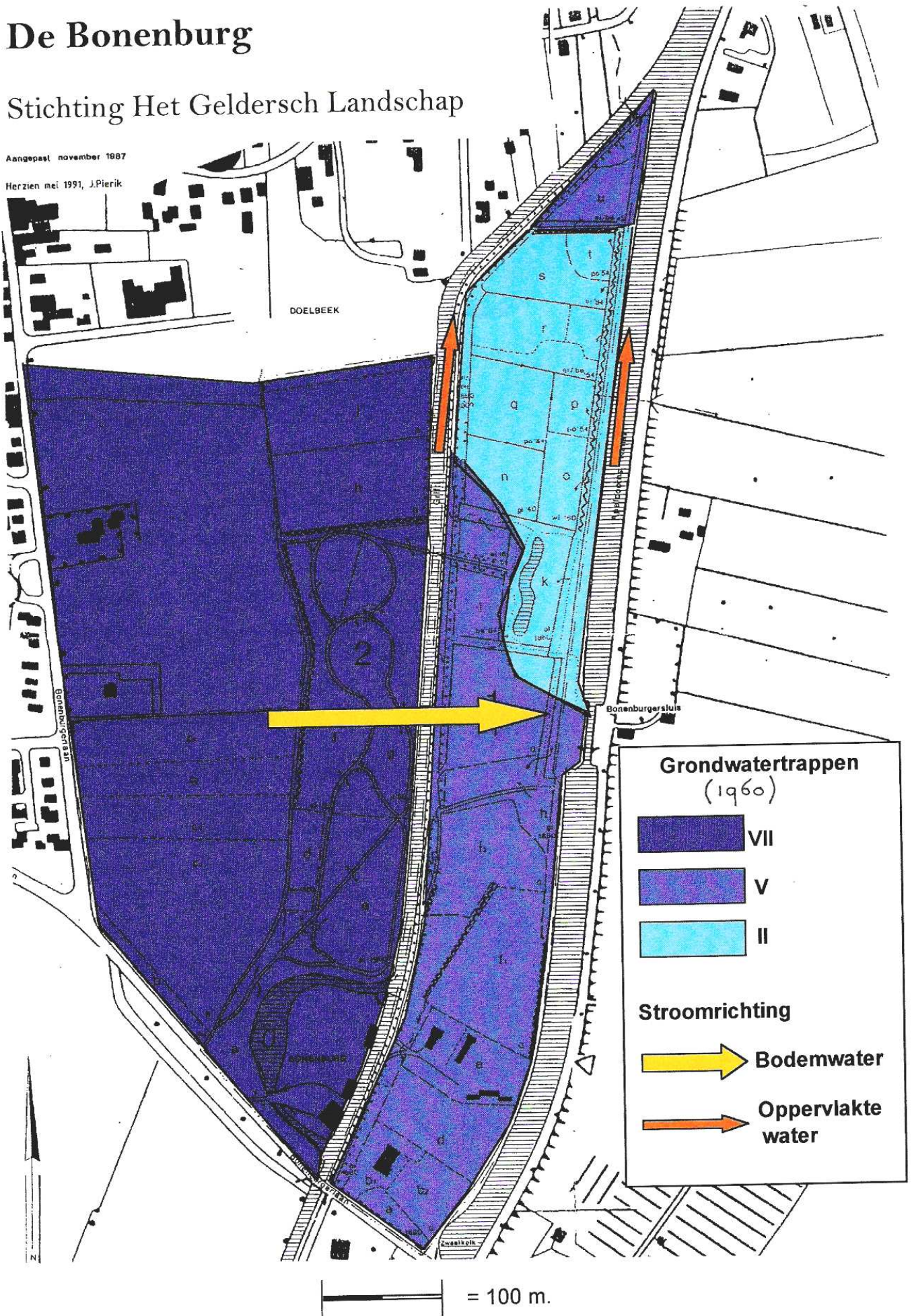
Vanuit het huis waren vroeger meer zichten mogelijk dan nu; het park was erop ingericht. De zichtlijnen zijn nu deels verloren gegaan achter rododendron struiken. Ook van buitenaf kan men het huis niet meer zo prominent zien liggen.

De Bonenburg

Stichting Het Geldersch Landschap

Aangepast november 1987

Herzien mei 1991, J.Pierik

Grondwatertrappen (1960)

- VII
- V
- II

Stroomrichting

- Bodemwater
- Oppervlakte water

3.3 Natuurwaarden

3.3.1 Abiotische waarden

Bodemwater

De stuwwallen van de Veluwe liggen vele tientallen meters hoger dan het omringende land. Door inzijging dringt het water diep de bodem in om via grondwaterstromen in de lagere delen, zoals bij de Bonenburg weer aan de oppervlakte te komen.

De waterhuishouding van het landgoed wordt vooral bepaald door haar ligging aan de voet van een flauw erosiedal en de bodem die door stuwings- en erosieprocessen is ontstaan.

In 1960 werden op de Bonenburg de volgende grondwatertrappen gemeten:

- Op de hogere delen van de akkers aan de westzijde en het parkbos een GHG van 80-140 cm -mv en een GLG van > 120 cm -mv (grondwatertrap VII);
- Het deel tussen Grift en Apeldoorns Kanaal kende overwegend een GHG van < 40 cm – mv en een GLG van > 120 cm –mv (grondwatertrap V), met uitzondering van de lager gelegen noordelijke punt van het landgoed. Hier komt als gevolg van het optreden van kwel een GHG gelijk aan het maaiveld en een GLG van 50 – 80 cm –mv (grondwatertrap II) voor.

Het kwelwater wordt via een buis onder het Apeldoorns Kanaal afgevoerd richting Gulbroek. Het uittredende water is zeer ijzerhoudend, getuige de aanwezigheid van veel roestverschijnselen. Uit bemonstering van dit water blijkt dat hoge concentraties bicarbonaat aanwezig zijn. Dit duidt erop dat dit grondwater lang in de bodem is geweest en afkomstig moet zijn van de Veluwe en aangemerkt kan worden als regionaal kwelwater (uit: Water op de Bonenburg van Hottinga en Menke, De Wijerd, 2003). Er wordt op dit moment echter nog verder onderzoek gedaan naar dit punt.

Oppervlaktewateren

De *Grift* werd rond 1370 gegraven als vaarweg en afwatering. De Grift begint ten westen van Apeldoorn, stroomt door Apeldoorn en mondt aan de noordpunt van de Bonenburg uit in het Apeldoorns Kanaal. Onderweg, langs de oostflank van de stuwwal, wordt de Grift nog op verschillende plaatsen gevoed door al dan niet natuurlijke afwateringen.

Langs de oostrand van het huidige landgoed loopt het *Apeldoorns Kanaal*. Dit kanaal dat vooral als transportkanaal diende, werd aangelegd tussen 1824-1829. Het verloor deze functie in 1972.

Op de Bonenburg zijn beide watergangen prominent aanwezig. Zij vallen onder het beheer van het Waterschap Veluwe.

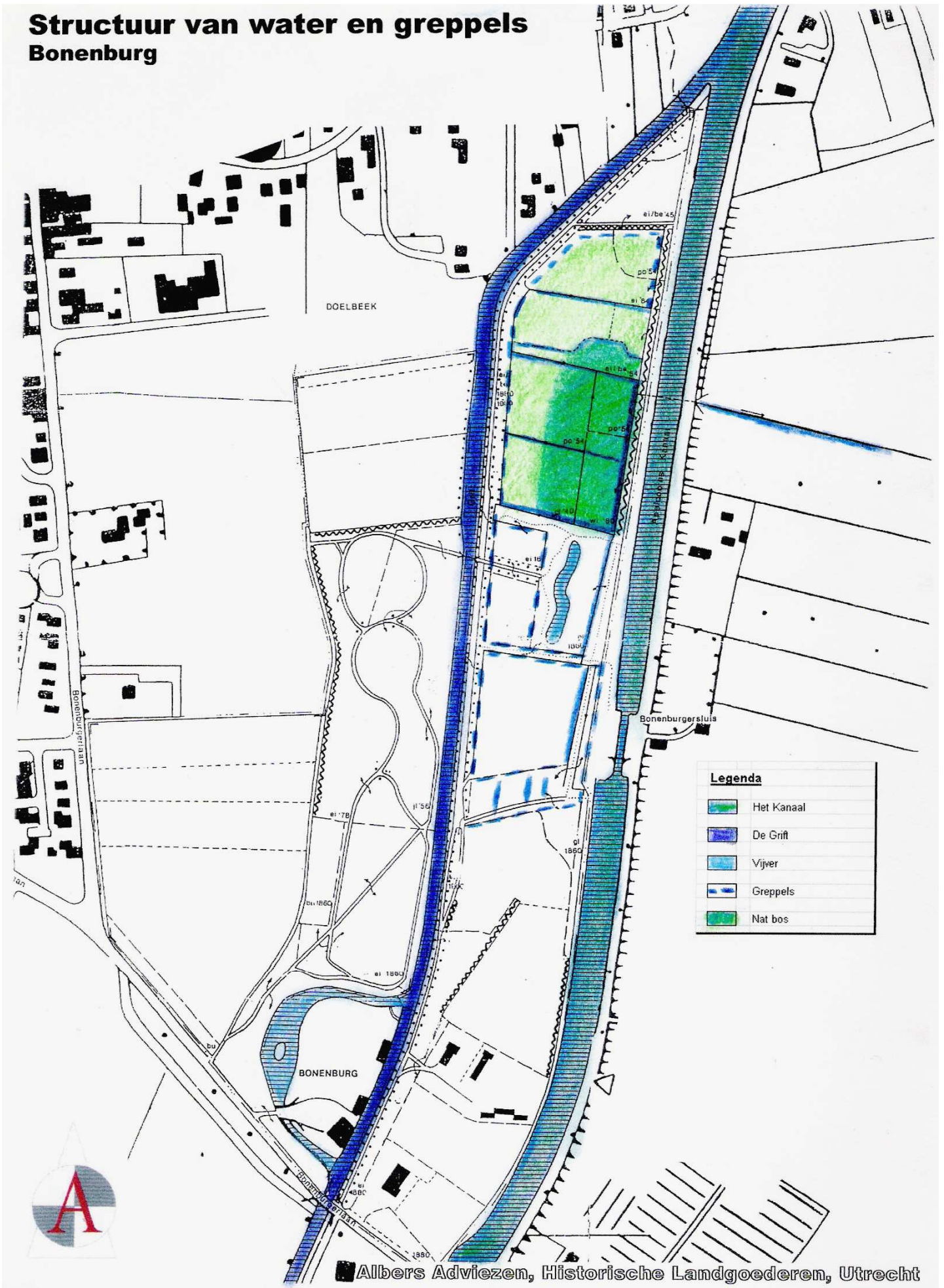
De waterkwaliteit van de Grift en het Apeldoorns kanaal is goed. De waterbodem van de Grift is echter plaatselijk (buiten het plangebied) sterk verontreinigd.

In de Grift zijn twee overlaten aangebracht: aan het begin en eind van de vijver van het landhuis. De overlaat in de Grift ligt 10 cm hoger dan die in de monding (het hoogteverschil is dus 10 cm), waardoor er doorstroming van het vijverwater wordt bewerkstelligd. Waar de Grift in het Apeldoorns Kanaal uitstroomt is het waterpeil 3,80 m. + NAP. Ter hoogte van de Bonenburgerlaan is dit peil nog ruim een meter hoger. Dit is het gevolg van de Bonenburgerluis die halverwege het landgoed in het Apeldoorns Kanaal ligt.

Een opvallende verschijning is de *bosvijver* die in het noordelijk deel van het landgoed ligt. Die is kort na 1850 aangelegd in weilandjes bij een verdwenen huis. De vijver met omgeving was bedoeld als landschapspark.

De beoordeling van de waterkwaliteit van de bosvijver berust vooral op een biologische inventarisatie door het KNNV Heerde. Hieruit is opgemaakt dat het water matig voedselrijk tot voedselrijk is met een pH tussen 6.5 en 8. Het stilstaande water van de vijver nabij

Structuur van water en greppels Bonenburg

geboomte, waardoor ophoping van plantaardig materiaal ontstaat, verklaart deze voedselrijkdom. Het carbonaatrijke water dat als kwel omhoog komt in dit deel van het park is een belangrijke buffer tegen verzuring van zowel de vijver als het natte bosdeel ten noorden van de vijver. Tot omstreeks 1900 waren dit natte weilanden, zoals de kaart van 1848 laat zien. Op de kaart van 1911 is een boomaanplant genoteerd. Om de natste delen bruikbaar te maken voor bosteelt is begin vorige eeuw het bestaande greppelsysteem uitgebreid met rabatten. Dit systeem watert nog steeds onder het Apeldoorns Kanaal door af naar het aan de oostzijde gelegen Gulbroek en vandaar naar de Grote Wetering.

3.3.2 Biotische waarden

De KNNV afdeling Epe/Heerde heeft in 2001 en 2002 een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd op de Bonenburg. Uit de gegevens die deze inventarisatie opleverde zijn de voor het beheer meest relevante gegevens overgenomen. Ondanks de enigszins geïsoleerde ligging van de Bonenburg en het relatief geringe oppervlak is er toch een verscheidenheid aan flora en fauna. De gevarieerde structuur van het landgoed is hier de oorzaak van.

Bij de beschrijving van de terreintypen wordt, aan de hand van bovengenoemde inventarisatie, de bij het type meest specifieke flora en fauna vermeld.

De vermelde vogelgroepen en met name de compleetheid ervan geven een goede indicatie over de compleetheid van de ermee corresponderende terreintypen.

Tabel 2: vogelgroepen van de Bonenburg

Vogelgroep	Habitat
grasmus-groep	struiken, struwelen, jong bos, geen boomlaag (wel bosrand)
winterkoning-groep	jong bos, struiklaag in bossen
vink-groep	opgaand bos
grote bonte specht-groep	oud opgaand bos, dood hout (holenbroeders)
kleine bonte specht-groep	opgaand bos met loofbomen (holenbroeders)
boomklever-groep	zwaar loofhout (holenbroeders)
zwarte roodstaart-groep	erven, bebouwing in cultuurland

Akkers

De in 1987 aangekondigde overgang van traditionele akkerbouw op de Heerder enk naar een beheersvorm met een meer milieu- en natuurvriendelijke teeltwijze heeft geen effect gehad op het ontstaan van akkerkruiden. De Rode lijst soort Slofhak was er al.

Flora

Slofhak is een oud Veluws akkeronkruid van vooral roggeakkers en tevens een soort die op de Rode lijst voorkomt.

Fauna

In het open veld worden hazen gezien en enkele malen marterachtigen (wezel en bunzing). Door vogelsoorten worden de akkers maar weinig benut. Een enkele keer is een kerkuil waargenomen.

Betekenis akkers

Het belang van de Heerder enk voor flora en fauna is momenteel beperkt. De huidige teelt en beheerwijze is niet gericht op een soortenrijk beheer. Er is weinig voedselaanbod in de vorm van insecten, muizen en andere kleine dieren. Bezoek van wezel en bunzing is sporadisch.

Weide met verlande greppel

Speelmansbos, voormalig eikenhakhout met eikenlanen, later ingevuld met lariks, 2001 gekapt, nu gemengd loofhout.

Weiden

De kleinschalige weiden liggen omzoomd door bos en singels aan de oostzijde van het landgoed. Ze zijn verpacht en worden begraaasd door rundvee.

Flora

Er zijn geen bijzondere soorten geïnventariseerd.

Fauna

Diverse soorten insecten, vogels en zoogdieren waaronder vleermuizen foerageren langs de randen van de akkers en weiden.

Betekenis weiden

Diverse vleermuissoorten (o.a. franjestaart, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis) zoeken langs de randen naar insecten. Voor alle soorten vleermuizen die op de Bonenburg zijn waargenomen geldt dat ze algemeen voorkomen (in Nederland). Alle soorten zijn opgenomen in de Europese Habitatrichtlijn³.

Voor de vrijwel complete zwarte roodstaart-groep⁴ (soorten van structuurrijke bossen met kleinschalige open ruimten) zijn de kleine weiden belangrijke foerageergebieden. De meeste soorten broeden op de Bonenburg of in de directe omgeving. Ook voor de ontbrekende soorten van deze groep, kerkuil en zwarte roodstaart, lijkt het landgoed geschikt als leefgebied.

Parkbos

Vermoedelijk is pas in de 18de eeuw bos aangeplant, het Speelmansbos, waarvan een deel opgaand bos en een deel hakhout was (1832). Een oudere eikensingel ligt er omheen, reeds zichtbaar op de kaart van 1628.

Bossen op de bruine enkeerdgronden zijn van nature van het (winter)eiken-beukenbos-type. Door aanplant van beuk en zomereik bepalen deze nu het bosbeeld. Veel van de oorspronkelijke eikenaanplant langs de gebogen paden in het Speelmansbos ten westen van de Grift is gekapt. In 1956 werd in dit deel een lariksbos geplant, dat in 2001 vrijwel geheel is gekapt op enkele exemplaren bij de Grift na. Hiervoor in de plaats is gemengd bos geplant. Op de kapvlakte ontwikkelt zich nu een kruid- en struiklaag, maar deze is voornamelijk als een storingsituatie te kenmerken.

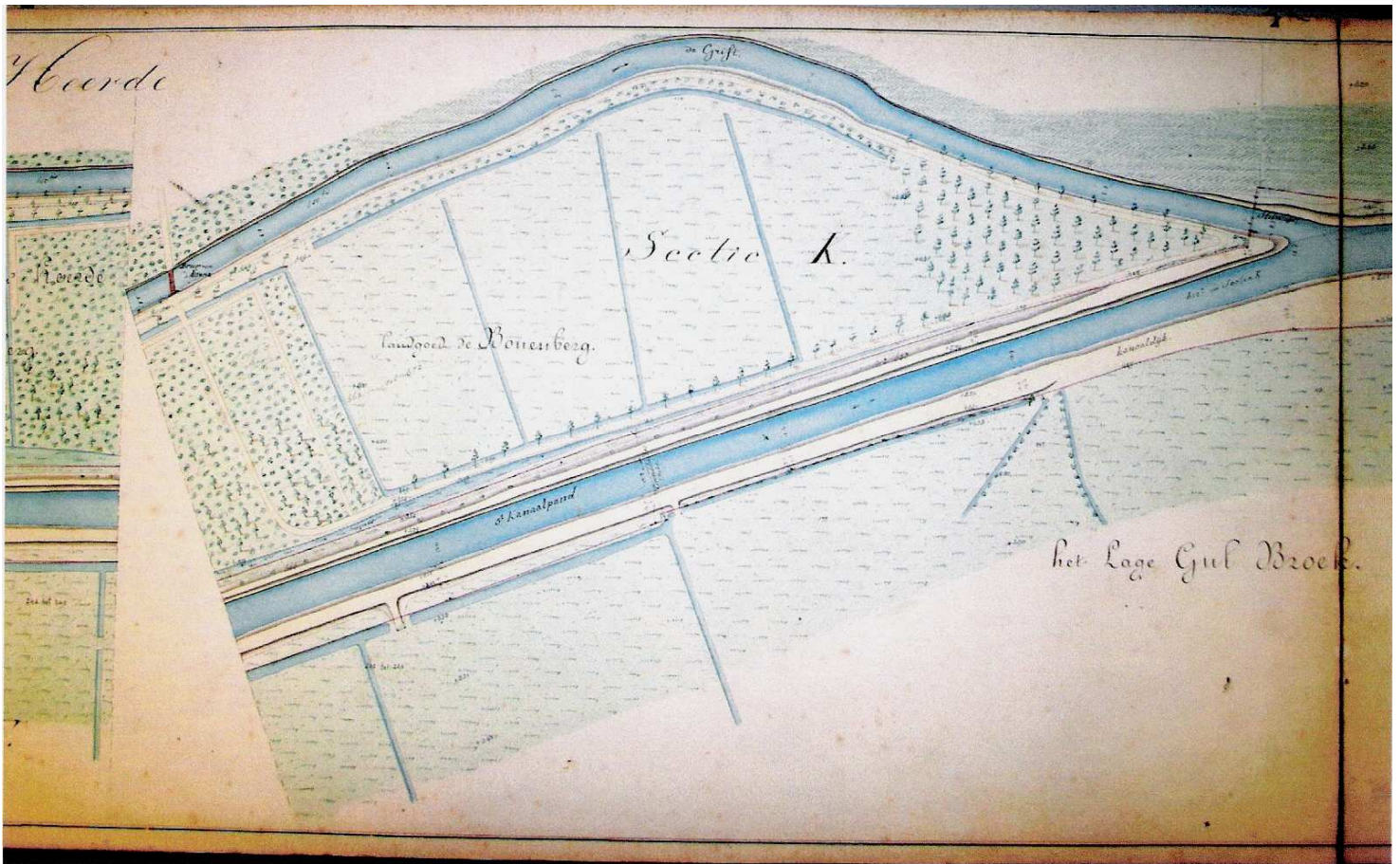
Langs de westzijde van het Speelmansbos is een vrij jonge eikenaanplant (1978) te vinden. Langs de buitenrand staan eiken die al in 1832 als een rand opgaande bomen staan aangegeven. Er ontwikkelde zich oud eikenhakhout, dat in 2003 op één stam werd gezet.

In de oudere delen, van voor 1850, worden beuken dominant. Door de dichte kruinen is er weinig licht voor de ontwikkeling van een struik en kruidlaag van betekenis. Op die plekken waar meer licht is, zoals langs de randen en op open plekken, zien we dan ook al snel de kruid- en struiklaag omhoog komen.

Een bijzondere plek in het park is de bosvijver. Hier zijn sierstruiken te vinden en enkele bijzondere bomen.

³ Europese Habitatrichtlijn stelt regels voor de bescherming van de soort en diens habitat.

⁴ zwarte roodstaartgroep: Holenduif, Turkse tortel, Kerkuil, Steenuil, Gierzwaluw, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Witte kwikstaart, Zwarte roodstaart, Kauw, Spreeuw, Huismus, Ringmus.

Nat bos

Een geheel ander bostype treffen we aan op de nattere delen in de noordpunt langs het Apeldoorns Kanaal. Hier treedt kwel op. Na 1850 zijn de vochtige weilanden hier beplant met bos. Van belang is het natte en vochtige bos met Vogelkers en Zwarte els. (Maes 2004) "Als autochtone bomen en struiken komen hier voor: Zwarte els, Zachte berk, Wilde kamperfoelie, Vogelkers, Sporkehout, Wilde lijsterbes, Zwarte bes, grauwe wilg, Salix x multinervis, Gewone vlier, Bitterzoet, Gelders roos, Brem, Hondсроos, Framboos en andere bramensoorten."

Vooraf op de natste delen is er natuurlijke verjonging van onder andere Zwarte els en es, duidend op Elzenbroekbos. Nabij de Grift is het droger en verschuift het type naar een drogere vorm.

Dit is het enige bos dat door Maes en Bronnen wordt geacht te bestaan uit "oorspronkelijk inheemse bomen en struiken".

De omgeving van de bosvijver, vooral aan de oostkant, staat onder invloed van kwel. De oudere eiken die hier staan lijken de wisselende waterstanden niet te kunnen verdragen en verkeren in slechte staat.

Flora

Op enkele plaatsen vinden we nog typische aanplant van de landschapsstijl terug, onder andere meerstammige gebundelde beuken, verschillende lindesoorten, Paardekastanje, Zoete kers en Robinia pseudo acacia.

In de struiklaag vinden we vooral Lijsterbes, Gewone vlier en Gewone esdoorn.

Op de oudere delen komen soorten in de kruidlaag voor die een gerijpte bodem indiceren zoals Stekelvarens, Gewone salomonszegel, en Wilde kamperfoelie.

Rondom de bosvijver is een park-aanplant van Rododendron-groepen en enkele bijzondere soorten als Paardekastanje, Chamaecyparis en zuileik. Op de grasoevers van de vijver is dubbelloof aangetroffen.

In de struiklaag vinden we mogelijk autochtone Wilde kardinaalsmuts, Vogelkers en Gelderse roos autochtoon, maar ook als aangeplante soorten. In de kruidlaag groeien onder andere IJle zegge, Pilzegge, Wijfjesvarens, Gele lis, Kleine watereppe, Hop, Brede Stekelvaren, Bitterzoet, Poelruit, Groot Springzaad

Fauna

Er zijn waarnemingen van eekhoorns die hun nesten in de oude bomen op het landgoed hebben, er komen diverse muizensoorten voor (onder andere woelmuizen en spitsmuizen); verder egels, mollen en konijnen.

Er zijn negen soorten vleermuizen waargenomen. Ze benutten vooral de nestkasten die in 2002 in bomen op het privé terrein bij het landhuis zijn opgehangen. Daarnaast gebruiken ze holten in bomen en ruimten in gebouwen.

De te verwachten vogelgroepen, van het opgaande oudere bos, treffen we hier vrij compleet aan: vink-groep⁵, grote bonte specht-groep⁶, kleine bonte specht-groep⁷ en boomklever-groep⁸.

De aanwezigheid van oude lanen en het oude parkbos met daarin hoge oude bomen, biedt voor deze groepen een goede biotoop met voldoende nest- en foeragegelegenheid.

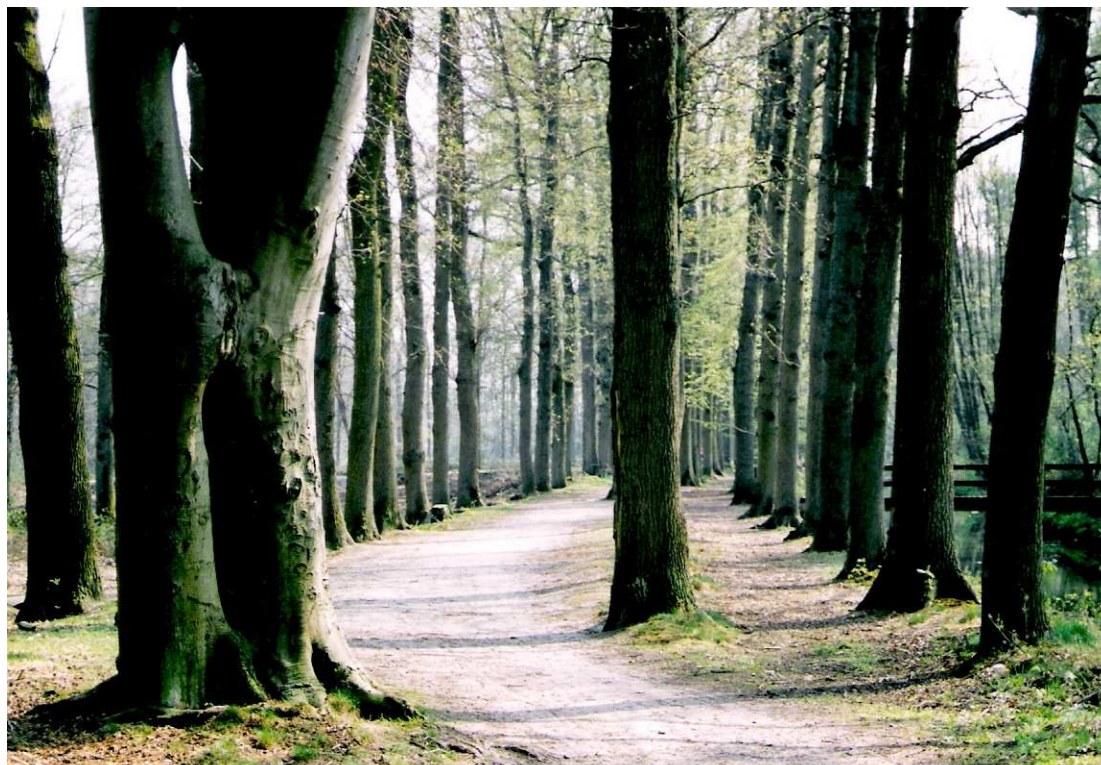
Het ontbreken van soorten als zwarte specht en groene specht is niet direct te verklaren.

⁵ vink-groep: Houtduif, Ransuil, Koolmees, Gaai, Vink

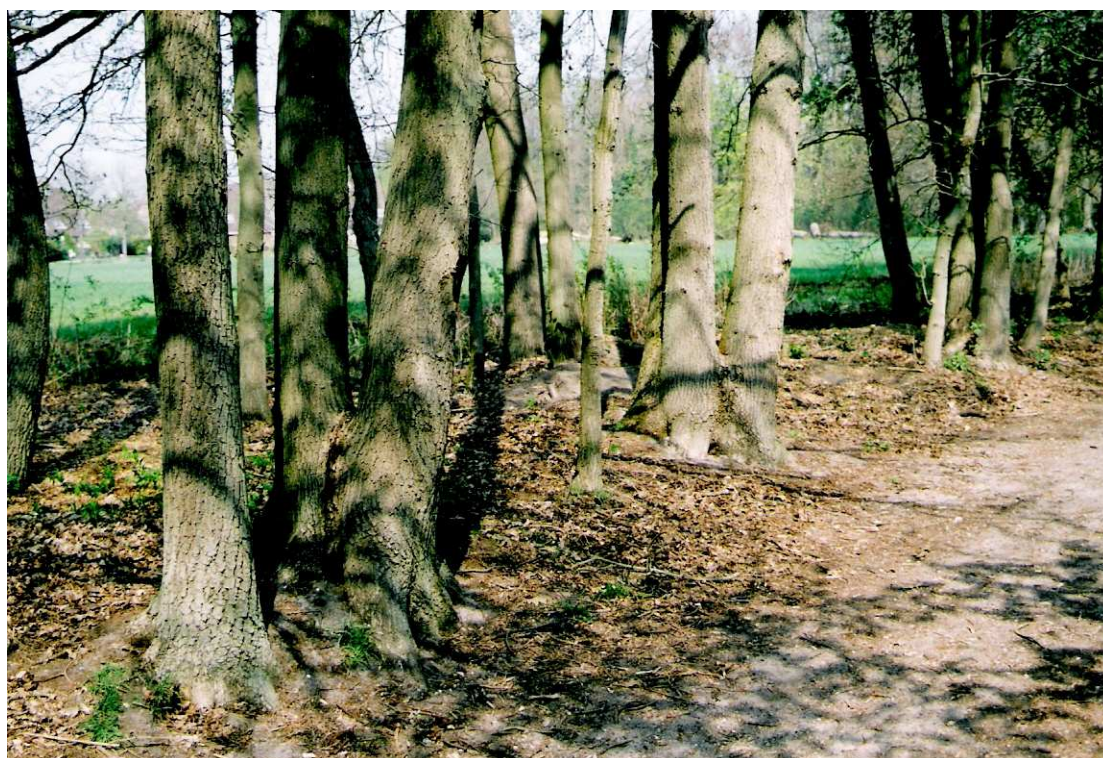
⁶ grote bonte specht-groep: Groene specht, Zwarte specht, Grote bonte specht, Gekraagde roodstaart, Taigaboomkruiper, Boomkruiper, Spreeuw, Ringmus

⁷ kleine bonte specht-groep: Kleine bonte specht, Grauwe vliegenvanger, Glanskop, Pimpelmees

⁸ boomklever-groep: Holenduif, Bosuil, Kleine vliegenvanger, Boomklever, Kauw

Eikenlaan met landschappelijke beukengroep van twee in één plantgat.

Oude eikensingel om Speelmansbos, noordzijde.

Schaalgrootte en de relatief geïsoleerde ligging van de Bonenburg lijken voor de hand liggende beperkingen maar ook het ontbreken van voldoende (staand) dood en kwijnend hout kan een rol spelen om ten minste als foerageergebied te dienen.

De winterkoninggroep⁹ komt compleet voor. Ze bevindt zich vooral in de dichte struikvegetaties langs de randen van het Apeldoorns Kanaal en de dichte nattere delen.

Voor insecten geldt dat warme, beschutte plaatsen met de nabijheid van voedsel- en waardplanten favoriet zijn. Deze plekken liggen langs de randen van het bos en op de kapvlakte. Geen van de geïnventariseerde insectensoorten is beschermd (zie bijlage).

Vissen

De Bosvijver is voorafgaand aan een schoonmaakbeurt bemonsterd op vissen. De gevangen soorten (baars, blankvoorn en snoek) zijn in de Griff weer uitgezet, ter bescherming van de in de Bosvijver voorkomende amfibieën.

Amfibieën en reptielen

Van de amfibieën zijn bruine kikker, groene kikker en pad waargenomen in en langs de randen van de Bosvijver en in de nattere bosdelen.

Ondanks intensief speuren naar watersalamanders en reptielen zijn deze niet waargenomen.

Betekenis parkbos

Voor boombewonende zoogdieren, vleermuizen en eekhoorns zijn de oude bomen essentieel. Ze nestelen in kruinen of holten en ze verplaatsen zich door of langs de kruin op zoek naar voedsel.

De bodembewonende zoogdieren als muizensoorten, egels en konijnen zijn in het bos nauwelijks aanwezig. Mogelijk zijn het de vele honden en de wandelaars die het voorkomen van deze soorten beperken. Het bos heeft vrij complete vogelgroepen, wat aangeeft dat er voor deze groepen een goede habitat aanwezig is. Door de kleine schaal van het landgoed zijn er geen grote aantallen per soort.

Bosvijver

Voor kikkers en padden is de bosvijver een belangrijke biotoop.

Lanen, singels en struweel

Genoemde eikensingel om het Speelmansbos is zeker 17de eeuws, zo niet ouder. In 2003 werd oud eikenhakhout gedund en op één stam gezet. De korte noordrand bestaat deels uit hakhout van Amerikaanse eik, dat minder oud is, wel indrukwekkend.

De eikenlaan op de Griftdijk, een oude doorgaande route, bepaalt in belangrijke mate het beeld van het landgoed. De laan is bijna een kilometer lang. Deze eikenlaan was oorspronkelijk (deels) 2- of 3-rijig. Er zijn midden 19^e eeuw her en der beuken tussen de eiken geplant omwille van de landschapstijl, bovendien is er uitval van eiken.

De Bonenburgerlaan was oorspronkelijk een eikenlaan. Enkele zeer oude eiken staan aan de kant van het dorp. In de negentiende eeuw werd de laan met beuk herplant, wat tot circa 1970 een groots laanbeeld opleverde. Wegens verbreding van de weg, maar vooral door aanleg van riolering, kabels en leidingen aan de zuidzijde van de laan, zijn een paar jaar later bomen gesneuveld. Inmiddels zijn beuken herplant, zodat de laan bestaat uit een deel oude en een deel nieuwe bomen van een jaar of dertig. Nog steeds vallen grote beuken uit.

⁹ winterkoninggroep: Fazant, Tortelduif, Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Staartmees, Matkop, Goudvink

In de Bonenburgerlaan zijn er hoogte van het huis vervolgens eiken geplant. Hoewel de oude beuken nog steeds domineren, levert het geheel een beetje een verbrokkeld beeld.

Twee oude doorgeschoten beukenhagen worden gevonden ten westen van het kanaal langs en dwars door de grootste weide. Volgens Maes kunnen zij mogelijk uit autochtone beuk bestaan. Hij dateert ze als mogelijk 18de eeuw. De haag schuin door de weide markeert een oude laan richting "kerk" en de oorspronkelijke schuine verkaveling van voor de aanleg van het kanaal.

De beukenhagen hebben een hoge cultuurhistorische en landschappelijk-esthetische betekenis, omdat ze zo uniek zijn. Een kleinere en jongere staat langs de eikenlaan, nabij een voormalig huis, vanaf 1900 een villa.

In het beheersplan van 1986 is het advies gegeven de bomen niet terug te zetten. Bij een proef om deze inmiddels volwassen bomen terug te zetten, bleek ongeveer 50% te overleven. Wat aanleiding gaf tot die proef, is onbekend.

Betekenis lanen, singels en struweel

De oude lanen en singels betekenen een belangrijke verblijfplaats voor bosvogels en holenbroeders. Het is vooral de aansluiting met de aangrenzende open ruimten, die de randen aantrekkelijk maakt voor foeragerende insecteneters.

De grasmus-groep is een vogelgroep die een voorkeur heeft voor struweel en lagere singels. 50% van de vertegenwoordigende soorten komen voor op de Bonenburg. Dit lage percentage wordt verklaard door de opgaande structuur van de singels.

Het braamstruweel op de dijk van het Apeldoorns kanaal is deels ondoordringbaar.

Langs het kanaal is de IJsvogel wel eens gezien. Ook heeft de soort hier wel gebroed; tegenwoordig niet meer, mogelijk door betreding van het oevertalud op sommige plaatsen.

Braamstruweel op de dijk langs het Apeldoorns kanaal, foto 2003

3.4 Recreatieve betekenis

Het landgoed ligt aan de rand van Heerde en is een geliefd wandel- en hondenuitlaatgebied. De gevarieerde inrichting van het landgoed is aantrekkelijk voor bezoekers en de gebruiksintensiteit is dan ook hoog.

Honden worden momenteel in het gehele gebied toegelaten en met name hondenbezitters maken intensief gebruik van het landgoed. Deze mensen lopen veelal langs de eikenlaan en via het parkbos langs de akkerranden weer terug.

Het nattere gedeelte van het bos, de bosvijver en het pad langs het kanaal hebben vooral aantrekkingskracht op kinderen, die daar veel spelen.

Op de noordpunt bevindt zich vanuit de aangrenzende wijk als toegang tot het landgoed een voetgangersbruggetje. Op het landgoed bevindt zich één bankje.

Door onder andere de gemeente Apeldoorn en Waterschap Veluwe is in 2001 een haalbaarheidsstudie naar de bevaarbaarheid van het Apeldoorns Kanaal uitgevoerd. Naar aanleiding hiervan is besloten dat het gebruik van kano's, waterfietsen en eventueel fluisterboten is toegestaan, hetgeen in de toekomst ook op landgoed Bonenburg de recreatieve druk zou kunnen verhogen. De sluis is afgesloten, zodat hier een begin of eindpunt ligt van een boottochtje. Bij de sluis is ruimte om auto's te parkeren, elders niet.

Parkeerruimte voor het landgoed is verder nergens ingericht en niet goed mogelijk.

Men verwacht nu bijna geen bezoekers van buiten de gemeente, hetgeen kan veranderen na uitvoering van de recreatieplannen die voor het kanaal worden gemaakt.

3.5 Bedrijfseconomische waarde

Inkomsten

Het landgoed heeft vier verschillende bronnen van inkomsten.

- Het landgoed heeft opbrengst van verpachting van bouw- en weiland, zo'n 10% van de oppervlakte van de Bonenburg.
- Vervolgens worden twee woningen met erven verhuurd. Het betreft Bonenburgerlaan 43 gelegen in het landgoed en voormalige boerderij de Arend (Bonenburgerlaan 45).
- Er zijn incidenteel inkomsten uit bosbeheer.
- Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van de Subsidieregeling Natuurbeheer.

Kosten

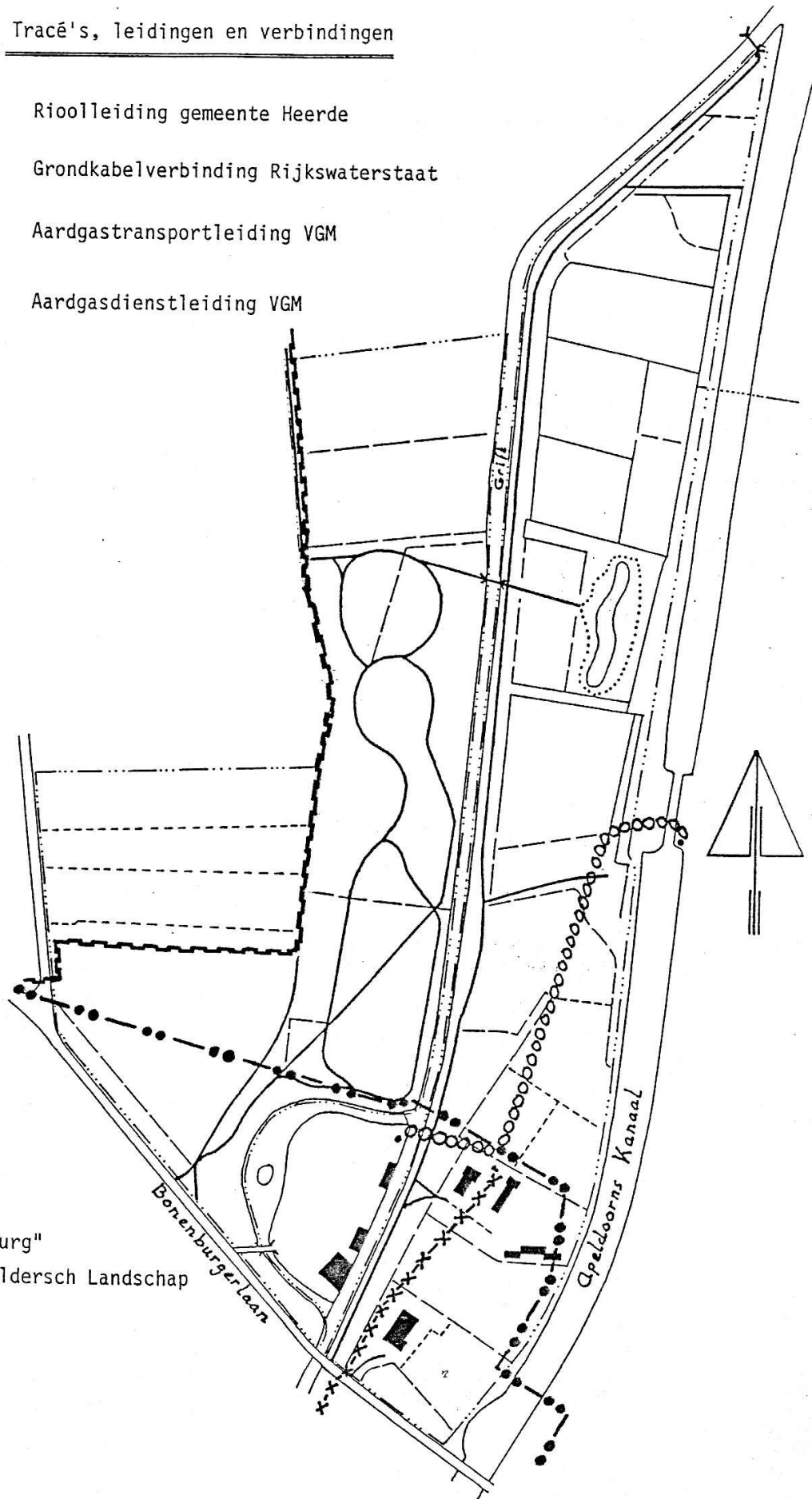
Per jaar worden 50 tot 60 manuren besteed aan:

padonderhoud tegen kuilen en modder, blad blazen, bomen langs paden opsnoeien.

Circa elke vijf jaar: groot onderhoud bomen. In 2003 zijn 200 - 300 uren besteed aan kappen van bomen in de eikenlaan en ander groot onderhoud.

Tracé's, leidingen en verbindingen

- Rioolleiding gemeente Heerde
- Grondkabelverbinding Rijkswaterstaat
- Aardgastransportleiding VGM
- Aardgasdienstleiding VGM

Landgoed "Bonenburg"
 Stichting Het Geldersch Landschap

4. PLANOLOGISCH EN JURIDISCH KADER

4.1 Ecologische hoofdstructuur

Gedeputeerde Staten van Gelderland heeft haar visie op de ontwikkeling van het Gelderse landschap neergelegd in de "Gelderse Natuurdoelenkaart" (2000). De Bonenburg valt onder het "Gebiedsplan Natuur en Landschap IJsselvallei en Randmeerkust" (2002).

De provincie geeft hierin op hoofdlijnen sturing aan overheden en andere landschapbeleidsmakers en geeft aan de grondeigenaren aan op welke wijze er subsidie verkregen kan worden om de doelen te realiseren.

De Bonenburg valt binnen de begrenzing van de ecologische hoofdstructuur, zoals die door de provincie Gelderland is aangegeven. De structuur omvat de Grift en het Apeldoorns Kanaal en het ertussen gelegen landgoed is aangegeven als natuurdoeltype bos (60-100% van de oppervlakte). Ten oosten ligt het Gulbroek dat gescheiden door het Apeldoorns Kanaal is aangewezen als te ontwikkelen natuurdoeltype bos (20-60%). Er wordt ingezet op de ontwikkeling van water afhankelijke natuur met ontwikkelingsmogelijkheden voor biotopen voor amfibieën. De Grift is aangewezen als ecologische verbindingzone met zoekruimte voor de landschapsmodellen Kamsalamander en Winde.

4.2 Wetten, vergunningen en rechten

- Bestemmingsplan Bos en Natuurgebied, 1984, 6^e partiele herziening

Dit bestemmingsplan kent drie bestemmingen toe: landgoed aan het huiseiland, natuurgebied voor alles wat bos is en agrarische doeleinden klasse A (grote landschappelijke waarde) voor gronden ten zuiden van het perceel bosvijver tot aan de Bonenburgerlaan. Daarbinnen ligt een agrarisch bouwperceel, niet de voormalige boerderij de Arend die slechts bestemd is voor wonen, maar het huis Bonenburgerlaan 43 bij de kwekerij en kassen.

Bestemmingsplan Doelbeek 1979 vermeldt "agrarische doeleinden klasse A" voor de bouwlanden ten westen van de Grift.

- Welstandsnota, gemeente Heerde van 02-04-2004, welstandsniveau 1

"Dit welstandsniveau is toegekend aan structuren gebieden en objecten die van cruciale betekenis zijn voor de dorpen en het landschap. [...] Het welstandsbeleid is gericht op het handhaven, herstellen en versterken van gewaardeerde of gewenste karakteristieken en op de samenhang binnen het gebied of object."

Bij het landgoed Bonenburg valt een zone van 100 meter vanaf de grens van de buitenplaats (zoals beschermd door de Natuurschoonwet) onder welstandsniveau 2.

- Natuurschoonwet

De Bonenburg is in het geheel gerangschikt onder de Natuurschoonwet 1928 bij gemeenschappelijke beschikking van 9 juni 1981.

- Monumentenwet

Het "Voorstel tot aanwijzing van het complex Historische buitenplaats de Bonenburg gemeente Heerde dateert van 10 augustus 1999. Het complex bestaat uit een hoofdgebouw (1) een historische park en tuin-aanleg (2), de tuinmuur (3) naast het hoofdgebouw, de theekoepel(4), "boerderij de Aernt" (sic) (5).

"Het complex historische buitenplaats de Bonenburg is van belang

- vanwege zijn karakteristieke ligging aan de Grift;

- vanwege de ornamentele waarde van de complexonderdelen.

Op de kadastrale kaart is de begrenzing aangegeven van het gebied dat door de voorgestelde bescherming onder de werking van de wet is gebracht: ten westen van de Grift het totale complex van huiseiland, bos en bouwlanden in eigendom van Geldersch

Landschap. Ten oosten van de Griff is slechts de eikenlaan, boerderij de Arend, de bosvijver en het weiland ten zuiden van de bosvijver onder de werking van de Monumentenwet gebracht.

De mogelijk archeologische vindplaats van de "kerk" valt niet binnen de grens van bescherming evenmin als de twee oude doorgeschoten beukenhagen.

Teven is er sprake van het gehele Apeldoorns Kanaal als beschermd stadsgezicht onder de Monumentenwet te beschermen.

Kabels en leidingen

- Een grondkabelverbinding van Rijkswaterstaat (1980).
- Vergunning van Domeinen aan Geldersch Landschap om water te onttrekken uit het Apeldoorns Kanaal, ten behoeve van waterbak in weiland ten oosten van de Arend (26 februari 1975).
- Een rioolleiding van de Bonenburgerlaan naar de wijk Doelbeek (1972); in 2004 vervangen door een grotere leiding.
- Een aardgastransportleiding van de Veluwe Gas Maatschappij (VGM) (1971).
- Aardgasleidingen van de Bonenburgerlaan naar de woningen 43 en 45.

Huurovereenkomsten

- Huurovereenkomsten voor Bonenburgerlaan 43 en 45 zijn voor zes jaar, waarna het Geldersch Landschap deze overeenkomsten al dan niet kan verlengen.

Pachtovereenkomsten

- Weilanden en bouwlanden worden verpacht.

Het pootrecht van de gemeente Heerde langs de Bonenburgerlaan.

- Bij akte van 21 december 1979 is aan de gemeente Heerde het 'eeuwigdurend zakelijk recht' verleend tot het poten en in eigendom hebben van bomen in de berm aan de noordzijde van de Bonenburgerlaan. Deze strook strekt zich uit vanaf het Apeldoorn Kanaal aan de oostzijde tot aan de enk aan de westzijde. De oude laanbomen zijn eigendom van Geldersch Landschap en zij blijven dit tot velling, waarna de gemeente in overleg met Geldersch Landschap zorg moet dragen voor herplant. Dit om ook na velling de laan als zodanig in stand te kunnen houden. De ondergrond blijft eigendom van Geldersch Landschap.
- Voor de oude bomen aan de zuidzijde geldt dat zij in eigendom zijn van Geldersch Landschap; echter de ondergrond is van de gemeente Heerde. Na velling van het huidige bomenbestand zal Geldersch Landschap aan de zuidzijde van de Bonenburgerlaan geen eigendommen meer hebben.

NB.

Pootrecht is een aan een bepaald erf verbonden zakelijk recht krachtens welke de rechthebbende bomen en ander houtgewas op het aangrenzende erf van een ander (in het bijzonder de berm van de openbare weg) in eigendom heeft, de vruchten daarvan trekt en bevoegd is het gewas door een ander te vervangen. Dit oude zakelijke recht dateert van voor de invoering van het Burgerlijk Wetboek.

Bij invoering van het Burgerlijk Wetboek in 1838 is het pootrecht niet meer als zakelijk recht opgenomen. Dat wil zeggen dat bestaande rechten werden gehandhaafd, maar nieuwe pootrechten vanaf dat tijdstip niet meer konden worden gevestigd.

In de tekst staat dat pootrecht is verleend in 1997. Deze overeenkomst heeft geen wettelijke rechtsgrond, omdat het pootrecht niet meer is opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Er dient een gebruiksovereenkomst te worden getekend, zodat geen juridische discussies kunnen ontstaan rond de eigendomssituatie (dit in verband met verjaring) en de zorgplicht.

5. EVALUATIE

5.1 Beheersplan 1987

Volgens het beheersplan van 1987 zijn de historische en landschappelijke waarden van primair belang in het grootste deel van het landgoed. Echter in het kwelzonegebied in het bosterrein langs het Apeldoorns kanaal (2,39 ha), werd het beheer gericht op de natuurwaarden. Dat betekende dat in het kwelgebied de bosbouwkundige maatregelen ten dienste van het natuurbeheer stonden.

Overall elders was normaal bosbouwkundig beheer met een zekere houtoogst volgens de doelstelling toegestaan. (p.28)

Het bosbeheer diende zich te richten op "behoud van een gevarieerd landgoedbos met een hoog aandeel oud bos." Verjongingen zouden gefaseerd worden en vooral van inlandse eik zijn (Beheersplan 1987, p.29).

Volgens plan zijn de greppels niet onderhouden.

5.2 Het gevoerde beheer

Het beheer is inderdaad uitgevoerd volgens bovenstaand plan.

De afgelopen jaren is hout gekapt waar bomen dood gingen; larix is geoogst en het stuk beplant met eik; er is normaal bosbeheer gevoerd. Takhout bleef achter in het bos en langs de randen van de eikenlaan.

Het "normale bosbouwkundig beheer" is prima voor de natuur op de Bonenburg; het draagt niet bij aan de cultuurhistorische waarde.

Langs de rand van het bouwland werd het eikenhakhout grotendeels teruggezet op één boom per stoof, waardoor het hakhout-aspect verloren ging.

De weiden werden steeds benut voor het inscharen van rundvee, wat voor dergelijke kleine oppervlakken moeilijk is en dus zeer positief beoordeeld kan worden. Dankzij het vee is er een levendige aanblik en hebben de weilandjes hun functie behouden en zijn ze niet verruigd.

Er is een nieuwe boomgaard aangelegd in een deel van de grote moes"tuin" uit 1832.

Wat verderop ligt de moestuin met kas. Deze is in gebruik bij de huurder van Bonenburgerlaan 43, de heer IJzerman.

Twee stroken bosplantsoen zijn aangelegd door de weilanden.

Voorts is volgens het beheersplan van 1987 door Geldersch Landschap de bosvijver gebaggerd en heringericht met rododendrons. Die laatste zijn in enigszins te grote groepen geplant.

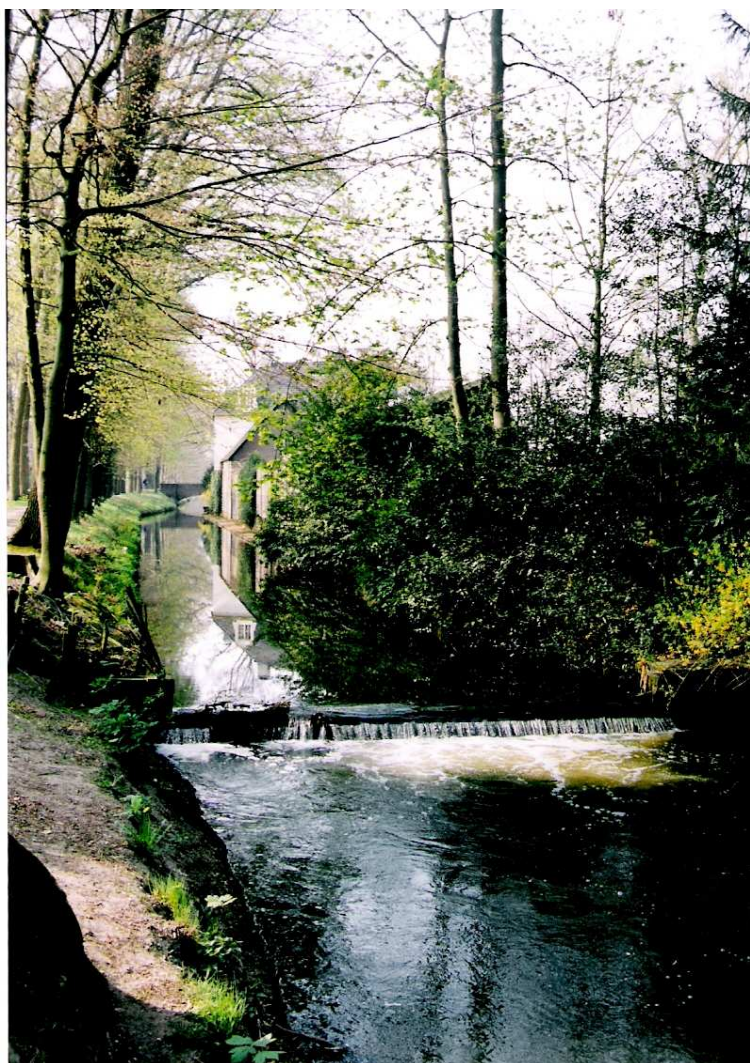
De bouwlanden zijn verpacht aan een ecologische boer, maar dat heeft niet geleid tot het in de visie gewenste beeld van akkerkruiden. Aangrenzend ligt een maïsveld; die grond is eigendom van een particulier. Dit veld wordt niet ecologisch beheerd wat een negatief effect heeft op de bouwlanden van de ecologische boer.

De brug over de Grift is gerepareerd volgens plan van 1987.

2,5 kilometer wandelpad is opgeknapt.

Het plaatsen van vier banken volgens dit beheersplan is achterwege gebleven.

Drempel in de grift ten
noorden van het huis

Woning ca 1900 op plek melkfabriek ca 1895. Deze woning doet afbreuk aan het landgoed.

DEEL DOELSTELLINGEN EN VISIE

6. ONTWIKKELINGSMOGELIJKHEDEN

6.1 Sterke en zwakke punten

Kracht van de Bonenburg

De grote variatie binnen een oppervlak van slechts 19 hectaren is iets dat de Bonenburg aantrekkelijk maakt voor de wandelaar en voor een veelheid aan planten en dieren.

Water in verschillende vormen, van licht stromend tot stilstaand, weilandjes, oud bos, jong bos, ondoordringbaar moerasbos, bouwlanden, dijken langs Grift en Apeldoorns kanaal en kleine dijkjes tussen de weilanden maken de Bonenburg tot een zeer gevarieerd landgoedje. Klein maar fijn is hier het thema.

Zwakke punten

Dit sterke punt is tevens de zwakte van de Bonenburg. Het landgoed is gelegen tegen een woonwijk en het wordt veel gebruikt. Honden worden er losgelaten, kinderen komen graag spelen langs de bosvijver en langs het kanaal. Er wordt gevist, gefietst over de smalle dijkjes, hutten gemaakt, kortom het Bonenburgerbos en de aangrenzende akkers worden ten volle benut door de wijkbewoners.

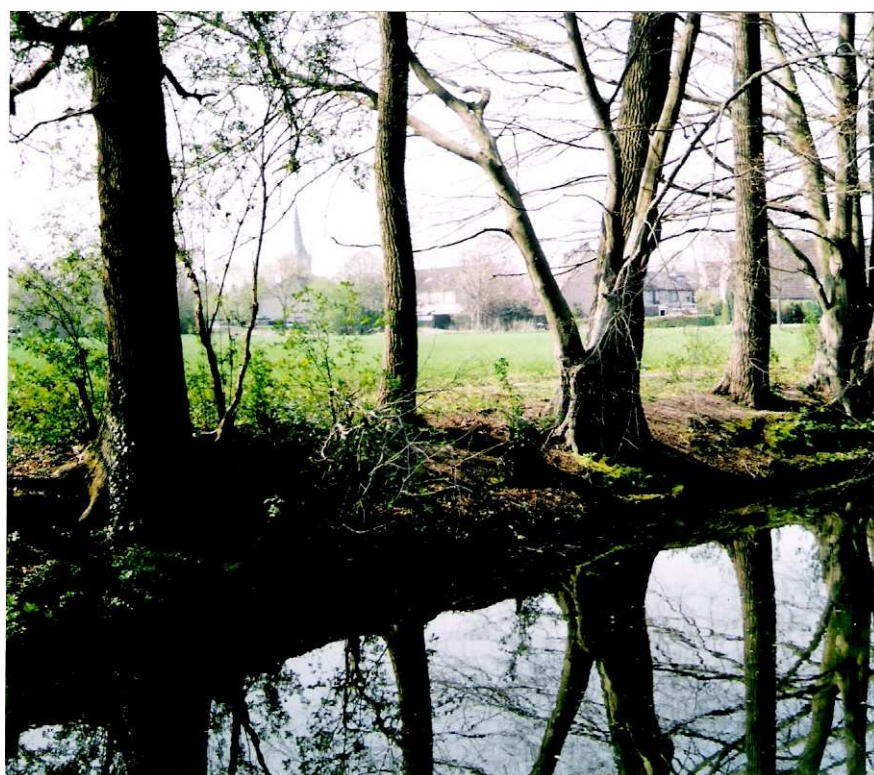
In de zomer stinkt de landpunt naar hondenpoep. Auto's parkeren ver van de weg af tussen de rododendronstruiken om de honden veilig los te kunnen laten. Sommige delen zien er haveloos en gesleten uit. Een deel van de akker langs de westkant van de Grift is vertrapt, omdat door wandelaars en honden een illegaal pad is gemaakt. De pachter is hier opgehouden dit stuk grond nog langer te bebouwen.

Zwak punt: bewoning midden in het terrein (Bonenburgerlaan 43). Het toch al zo kleine landgoedje en wandelgebied, wordt sterk verkleind, doordat een deel uitvalt als ontoegankelijk. Het huis betekent een visuele barrière en heeft geen architectonische waarde. Dit deel tot aan de Bonenburgerlaan valt buiten de (voorgestelde) aanwijzing tot Rijksmonument. Het is onzichtbaar dat hier omstreeks 1900 een melkfabriek gevestigd was en daarmee heeft deze plek ook al geen betekenis voor de argeloze bezoeker.

De landschapsstructuur binnen het landgoed is onduidelijk geworden door het planten van twee stroken bosplantsoen, omstreeks 2000 in de buurt van de beide woningen om de privé-ruimten van de Arend en de andere woning (nr 43) af te scherm. Deze zijn geplant dwars op de oorspronkelijke kavelstructuur (vergelijk kaarten p8 met p.14,15). Zij delen de weilanden in stukken en maken het beeld over de lengte van de weilanden onmogelijk.

Weg en beukenrand (aangegeven op kaart 1628, p. 12) langs het bouwland en Bonenburgerlaan (rechts)

De enk als bouwland beheren; zicht vanuit huis op de kerktoren herstellen (hier noordelijker)

6.2 Ontwikkelingsmogelijkheden

Cultuurhistorische waarden

De aanwezige cultuurhistorische elementen handhaven of weer zichtbaar maken. Dat is de wens die voortkomt uit het overzicht van de geschiedenis en van hetgeen nu nog over is. Beheer waarbij men cultuurhistorie wil behouden, vraagt om een vorm van gebruik en onderhoud in de sfeer waarin elementen werden aangelegd of gebouwen gemaakt. Enkele elementen waar iets aan gedaan kan worden, zijn hieronder genoemd.

- Herstel van het hakhoutbos met eikenlanen
- In stand houden lanen, dat wil ook zeggen herplanten
- Beheer en herstel van greppels
- Parkachtige omgeving bosvijver
- Grond en gebouwen beheren in de sfeer waarin ze werden gemaakt.
- Weiland met koeien van een zeldzaam ras.

Archeologische waarden

Beschermen van archeologische waarden:

- Geen bomen planten op de plekken waar mogelijke resten van oude huizen gevonden kunnen worden. (een 17de eeuws huis, een kerk?, een 17de/18de eeuws huis bij de bosvijver)

Landschappelijke waarden optimaliseren

Het beeld dat landgoed de Bonenburg inneemt in het landschap bij Heerde is waardevol

- De grenzen van het oude landgoed goed herkenbaar maken
- Oude landschapsstructuur zichtbaar houden of weer maken
- Afwisseling open weilanden - dicht bos handhaven
- Zichlijnen op en vanuit het huis handhaven en herstellen
- Zichtlijnen op de kerk van Heerde open houden
- De enk als bouwland blijven beheren

Beeldkwaliteit

Ontwikkelingsmogelijkheden schuilen in belangrijke mate in een betere vormgeving, maar niet in de gebruikelijke zin des woords dat hele gebieden opnieuw moeten worden vormgegeven. Door in het beheer voortdurend op vormgevingsaspecten te letten, zal op termijn een helder beeld ontstaan. Vergelijk het beheer met het verzorgen van een wat groot uitgevallen tuin. Die zorg wordt door het publiek gezien en gewaardeerd.

Natuur optimaliseren

Gezien de ligging van landgoed Bonenburg op de grens van het Veluwemassief en het IJsseldal is het gewenst om de natuurwaarden verder te ontwikkelen.

De ontwikkeling als ecologische verbindingszone in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur, moet vooral gezien worden in de natte structuren.

- Voor de Bonenburg denkt men dan aan het vasthouden van gebiedseigen water. Dit (kwel)water kan langer worden vastgehouden, waardoor natte delen natter worden.
- Bonenburg is een gebied met potenties voor de verdere ontwikkeling van vochtige en natte schraallanden en van broekbos; bevoordelen van het Elzen-Vogelkersbos.
- Bevoordelen van bijzondere soorten als Vogelkers, Wilde kardinaalsmuts, Rode kornoelje, Hondstroos, Heggenroos en Zwarte bes. (Maes en Rovekamp, 2004)
- Aanplant van niet-autochtone Vogelkers en Gelderse roos omvormen met autochtoon plantmateriaal.
- Geleidelijke overgangen van weiland, kruidenrijke rand, struweel, naar hoger bos. Insecten, vogels en kleine zoogdieren profiteren daarvan.
- Dood hout, staand en liggend waar mogelijk handhaven.

Recreatie optimaliseren

Verbeteringen kunnen gezocht worden in betere recreatiemogelijkheden voor volwassenen, kinderen en honden.

- Het vergroten van de wandelmogelijkheden door nieuwe routes toe te voegen.
- Het toevoegen van verblijfsplekken, (hondenvrije) speel- en picknickweide,
- Toevoegen van banken.
- Aanwijzen van plekken waar honden mogen loslopen, tegenover een deel waar geen honden mogen komen.
- Er moeten betere parkeermogelijkheden komen.

6.3 Bedrijfseconomische aspecten, randvoorwaarden bij de ontwikkelingsmogelijkheden

Bestaande huur- en zesjarige pachtovereenkomsten vormen geen belemmering tot het uitzetten van nieuw beleid.

De beide woningen worden gehuurd door mensen op leeftijd, zodat over beleid omtrent die woningen dient te worden nagedacht.

De moestuin is nu nog verhuurd aan Bonenburg 43. De oude tuinmuur en 19de eeuwse kassen zijn zeer vervallen. Volgens het bestemmingsplan (1984) is hier een agrarisch bouwperceel.

De Arend staat met een woonbestemming in het bestemmingsplan.

Historisch-ruimtelijk gezien dient juist de voormalige boerderij de Arend zich als centrum van hernieuwde bedrijvigheid te ontwikkelen, terwijl het visueel landschappelijk mooier zou zijn Bonenburgerlaan 43 af te breken en op te ruimen.

7 DOELSTELLING

7.1 Eindafweging

Om niet te vervallen in algemeenheden worden hieronder enkele concrete voorbeelden gegeven van belangentegenstellingen die zich op landgoed de Bonenburg kunnen voordoen en de daarin gekozen opstelling.

Verhouding cultuur - natuur

- Voorrang cultuur boven natuur:
Geen wijziging vorm vijveroevers ten gunste van ecologische oevers; de oever van de pas uitgebaggerde bosvijver mag in de noordoost hoek wel glooiender worden, met een meer geleidelijke overgang naar het water.
- Voorrang natuur boven cultuur:
Geen paden oostkant bosvijver ten gunste van de ecologische ontwikkeling

Verhouding recreatie - natuur

- Het natte bosgebied wordt geïsoleerd voor de natuur.
- Een klein stuk bos kan speelbos worden.
- Wandelen, vissen langs het kanaal, waar de ijsvogel behoefte heeft aan rust. Er is gekozen om delen van de kanaaldijk voor publiek toegankelijk te maken.

Verhouding cultuur - recreatie

De bosvijver is een plek die in het verleden werd gemaakt ter recreatie van de mens. Daar komen ook nu veel mensen recreëren. Die plek heeft zijn oorspronkelijke functie behouden. Bovendien heeft de vijver een hoge ecologische betekenis voor de plant- en diersoorten die erin voorkomen. Het bewonderen en bestuderen daarvan heeft recreatieve betekenis voor de mens.

In het hele landgoed zijn cultuur en natuur sterk vermengd, zodat het niet wenselijk lijkt een zoneringsplan aan te wijzen anders dan reeds in het beheersplan van 1987 is gebeurd.

In het "Beheersplan landgoed Bonenburg" van 1987 is de hoofddoelstelling:

"het instandhouden, beschermen en waar mogelijk herstellen van de voor dit landgoed kenmerkende cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden, met in achtneming van het recreatieve gebruik van het terrein."

Deze doelstelling kan nog steeds van toepassing zijn, echter met de nieuw verworven kennis van de cultuurhistorie van het landgoed, kan juist het cultuurhistorische aspect wat duidelijker worden uitgewerkt.

7.2. Algemene Doelstelling

De doelstelling van 1987 wordt dus gecontinueerd.

Doelstelling is "het instand houden, beschermen en waar mogelijk herstellen van de voor dit landgoed kenmerkende cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden, met in achtneming van het recreatieve gebruik van het terrein."

Nieuw is dat daaraan een hiërarchische volgorde wordt toegevoegd.

Aangezien bodem en cultuurhistorie de dragers zijn van de in het gebied aanwezige natuurwaarden, kan cultuur ook bij nieuw te nemen maatregelen uitgangspunt zijn, echter dient met het natuuraspect van de te nemen maatregelen sterk rekening te worden gehouden. Een afgeleide van cultuur en natuur is de recreatie. Waar het mooi is en de vogels zingen, wil men graag verblijven. Ook voor recreatie dient een en ander gedaan te worden, echter als derde doelstelling in de hiërarchie.

Cultuur, landschap, natuur en recreatie zijn op de Bonenburg in die hiërarchische volgorde van elkaar afhankelijk en maatregelen worden volgens die rangvolgorde bepaald.

Streefbeeldkaart Bonenburg

7.3 Streefbeelden

7.3.1 Cultuurhistorie en landschap algemeen

Wegens de verwevenheid van cultuur en natuur is iedere scheiding in de aard van de maatregelen een kunstmatige. Echter vanwege het overzicht en enige vorm van systematiek is die kunstmatige scheiding toch aangebracht.

Er is hiervoor al zoveel argumentatie gegeven voor de diverse te noemen maatregelen dat hier een opsomming kan volstaan.

De structuur en grenzen van het oude landgoed zo herkenbaar mogelijk maken:

- Greppels in stand houden of terug brengen.
- Het oude padenpatroon instand houden of terug brengen.
- Behouden eikenlaan langs de Grift.
- Omgeving bosvijver herstellen.

- Oud bos (het Speelmansbos) instand houden, deels als opgaand, deels als eikenhakhoutbos; waar de lanen zijn verdwenen deze met eikenlaanbomen herstellen. Eikenhakhout daartussen met een kapcyclus van twintig jaar.
- De Lariksen voorlopig laten staan, maar later wel weghalen, om van het geheel weer een historisch eiken-hakhoutbos met eikenlanen te maken.

- Bouwlanden als zodanig gebruiken;
- Hagen om de bouwlanden aanbrengen.

- Ten oosten van de Grift:
- Herstellen lange weiland tussen de beukensingels door stroken bosplantsoen en coniferen haag weg te halen.
- Afbreken van de woning uit ca 1910, na beëindiging pacht
- Kas en tuinmuur herstellen
- Boerderij centrum van een (ecologisch) tuinbedrijf maken, zodat tuin en de boerderij weer de functie hebben waarvoor zij bedoeld waren.

7.3.2. Streefbeeld natuur algemeen

De Bonenburg ligt op de overgang van het Veluwe massief en het IJsseldal. Daarom is het een belangrijke ecologische verbindingzone, als zodanig door de Provincie Gelderland aangewezen. De ontwikkeling als ecologische verbindingzone moet vooral gezien worden in de natte delen. Voor de Bonenburg moet men denken aan het vasthouden van gebiedseigen water.

- Duiker in de kanaaldijk minder water laten afvoeren. (Op het droogste punt van de droge zomer van 2003, ontwaterde de duiker in de kanaaldijk nog steeds.)
De Grift en het Apeldoorns Kanaal vallen niet onder het beheer van Geldersch Landschap. Wat betreft het beheer van de Kanaaldijk is overleg met het Waterschap nodig. Maar een veel toegepaste maatregel als het verbreden of anderszins sterk wijzigen van oevers van watergangen is niet wenselijk, vanuit cultuurhistorisch oogpunt.

- Het verwijderen van jonge esdoorns en ook oude esdoorns die geen belangrijke esthetische functie vervullen.
- Eiken bevoordelen boven beuken.
- Bij aanplant autochtoon plantmateriaal gebruiken.

Kan hier een bedrijf worden gesticht?

Kassen en tuinmuur herstellen?

Soms wintereiken aanplanten, in plaats van zomereiken.

- Kruidenrijke randen en struweel laten ontstaan, bv. langs randen van de weilanden.
- Eikenhakhout ontwikkelen in het Speelmansbos tussen de laan van eiken.
- Dood hout, staand en liggend, is gunstig voor houtbewonende insecten, paddestoelen en schimmels. Die op hun beurt weer voedsel vormen voor diverse soorten vogels, muizen en vleermuizen.

7.3.3. Streefbeeld Recreatie algemeen

Het landgoed de Bonenburg wordt zo goed mogelijk geschikt gemaakt voor recreanten. Men zal er kunnen picknicken, spelen, zitten en wandelen. Daartoe worden de wandelpaden goed onderhouden en enkele zitbanken bijgeplaatst. Er is een picknickweide en een speelbos aangewezen. Door een zonering wordt geregeld waar honden los mogen lopen en waar ze aangeliend dienen te zijn. Deze onderwerpen zijn verder uitgewerkt in de maatregelen.

7.3.4. Streefbeeld met betrekking tot economische aspecten

Bouwlanden en weilanden blijven zo lang mogelijk verpacht.

Dat genereert inkomsten en is voor het landgoed het beste beheer gezien de algemene doelstelling.

Landschappelijk gewenst is het opheffen van een woning, van ca 1910. Omstreeks 1895 was hier de melkfabriek gevestigd, maar daarvan is niets meer te zien.

De huuropbrengsten van de woning zijn gering, wegens een oud huurcontract.

Het opknappen van de woning vergt een grote investering, het afbreken en opruimen van het puin ook.

Het regelmatige rijden met zwaar materieel door de nauwe eikenlaan doet afbreuk aan de laan. Daarnaast is er dagelijks onrust door bewoning.

Alternatief is het aanzien van de woning te verbeteren door de vleugel in te korten en in onopvallende kleuren te verven in plaats van wit.

De boerderij de Arend levert huuropbrengsten zonder noemenswaardige problemen. De grote schuur/stal is niet in gebruik als woonruimte.

Men kan zich voorstellen dat in de toekomst de Arend wordt verhuurd aan de pachter van de moestuin en boomgaard. Moestuin en boomgaard kunnen op deze manier worden uitgebreid tot een (ecologisch) tuinbedrijf.

Vanaf het pad over de dijk kan men de moestuin en boomgaard zien liggen. De nieuw bedachte wandeling langs de boomgaard moet wellicht komen te vervallen, ten gunste van het bedrijf. Daarmee wordt ook de bedrijfsfunctie van de boerderij hersteld. Dit vergt een andere bestemming dan de woonbestemming, die het pand heeft in het vigerende bestemmingsplan (1984), dat aan vernieuwing toe is.

Doorgeschoten beukenhaag
zo handhaven

Bosvijver: inrichten als landschapspark met nadruk op recreatie westzijde, op ecologie oostzijde

8 INRICHTING EN BEHEER

8.1 Maatregelen cultuurhistorie

Algemeen

Jonge beuken tussen oude eiken verwijderen, opdat op termijn eikenbos en eikenlanen geen beukenlanen worden. Oude beuken laten staan.

Bij herplant eik, soms wintereik, want is toleranter voor schaduw.

Vee inscharen op de weiden. Indien dat niet gebeurt, worden de weiden verschaald (maaien en afvoeren) om soortenrijk grasland te ontwikkelen.

Langs de weideranden heeft zich op delen een braamvegetatie ontwikkeld, deze wordt gehandhaafd als natuurlijke barrière. Langs randen waar de grens wordt gevormd door prikkeldraad een meidoornhaag aanplanten. Hogere randen laten overstaan ten behoeve van insecten.

Specifiek

De maatregelen cultuurhistorie zijn reeds genoemd in het streefbeeld en zijn per plek verder uitgewerkt in het maatregelenplan. Hieronder nog een opsomming. De nummering tussen (..) is die van het maatregelenplan.

De Bonenburgerlaan (1) in de toekomst herstellen als eikenlaan. De beukenlaan is 19de eeuws.

Het bouwland als zodanig behouden met een haag er omheen. (2)

De bouwlanden geheel omgeven met meidoornhagen van ongeveer 1,20 meter hoog. Aan de noordzijde een bredere haag van diverse soorten beplanting eventueel met een enkele boom. De bouwlanden worden op deze manier meer bij het landgoed betrokken. Dit helpt tevens bij het weren van wandelaars en honden op willekeurige plekken in het bouwland.

Herstellen zichtlijnen op en vanuit het landhuis door het verkleinen van de groepen rododendrons (3b); zichtlijn naar de kerk, voor zover mogelijk. Daartoe enkele jonge beuken verwijderen (3c)

De paden in het "Speelmansbos" (5) handhaven en herstellen. Rechte paden ook echt recht maken. Eiken langs de slingerpaden planten of aanwezige eiken tot laanbomen opkweken.

Oostzijde Grift

Behouden laan van zomereik langs de Grift (10). Inboeten van eiken zodra zich daartoe gelegenheid voordoet, wat betreft lichtinval. Soms een extra boom kappen, om over een grotere afstand nieuwe bomen te kunnen planten. Bij uitval van oude beuken uit de laan deze vervangen door eiken.

Een oude draaicirkel voor paard en wagen ligt aan de noordkant van de laan. Om deze open plek te behouden is het van belang een aantal bomen (beuken) te verwijderen (26).

Kas en tuinmuur herstellen (13b).

Afbreken of opknappen voormalige melkfabriek, nu woning en schuur (14a,b).

Voorstel: de woning uit ca 1910 afbreken na beëindiging pacht; ofwel indien de pacht wordt verlengd, het huis opknappen.

Herstellen weilanden tot één groot weiland (15).

In en langs het Grote weiland de twee oude uitgegroeide beukenhagen laten staan. Aan de kanaalzijde komt er een nieuw pad onderlangs (15c en kaart wandelroutes). De jongere beukenhaag langs de eikenlaan terugzetten tot 2 meter om de laanbomen te sparen (15b).

Houtsingel/coniferenhaag verwijderen (15a). Deze staat dwars op de historische kavelstructuur Dit geldt ook in mindere mate voor de beplanting achter de boerderij uit 1830.

Pad open maken naar oude beuken en beukenzitje onder aan Kanaaldijk (15c)

Omgeving bosvijver, aanleg ca. 1853 (19-24b)

- Herinplanten van het eikenlaantje ten westen van de bosvijver met wintereiken.
- Aanleggen speel- en zitweide ten westen van de bosvijver.
- Verwijderen enige rododendrons ten zuidwesten van de bosvijver om zo een beter zicht op de bosvijver te krijgen.
- Verder uitwerken directe omgeving vijver als parkachtige omgeving voor o.a. speel- en zitgelegenheid. Aan de oostkant geen paden ten gunste van de ecologische ontwikkeling.

8. 2 Maatregelen natuur

Het zal blijken dat de maatregelen die vanuit cultuurhistorisch oogpunt worden voorgesteld, ook verhoging van natuurwaarden kunnen inhouden. Enkelen worden vanuit natuurstandpunt opnieuw genoemd.

Ecologie

Ecologisch gezien is met name het Elzen-Vogelkers langs de Grift interessant. Als autochtone bomen en struiken komen hier voor: Zwarte els, Zachte berk, Wilde kamperfoelie, Vogelkers (lokaal veel), Sporkehout, Wilde lijsterbes, Zwarte bes, Grauwe wilg, Salix x multinervis, Gewone vlier, Bitterzoet, gelderse roos, Brem, Hondstroos, framboos en andere Bramensoorten. Een tweetal oude doorgeschoten Beukhagen kunnen uit autochtone Beuk bestaan. Gelderse roos en Vogelkers is ook aangeplant op Bonenburg. Mogelijk is Wilde kardinaalsmuts hier autochtoon.

Als indicatoren van oud bos nemen we hier: Bosviooltje en Gewone salomonszegel. Door de KNNV Epe/Heerde (2002) wordt nog eikvaren en Dubbelloof genoemd. Verder komen voor o.a. : IJle zegge, Pilzegge, Wijfjesvaren, Gele lis, Kleine watereppe, Hop en Brede stekelvaren.

Bouwland en weilanden

- De akkers verdienen een beheer dat meer gericht is op de ontwikkeling van kruidenrijke akkers. Akkerrand beheer instellen met aangepaste pachtprijs.
- Zowel de randen van het bouwland als die van de weilanden zal worden gestreefd naar de ontwikkeling van kruidenrijke randen t.b.v. insecten. De randen zullen enkele meters breed zijn.
- Het vee op de weiden inscharen. Indien dit niet gebeurt, worden de weiden verschaald (maaïen en afvoeren) om soortenrijk grasland te ontwikkelen.
- Langs de weideranden heeft zich op delen een braamvegetatie ontwikkeld, deze wordt gehandhaafd als natuurlijke barrière.

Kanaaldijk

- Langs de westzijde van het Apeldoorns Kanaal worden de braamvegetaties in stand gehouden. Een deel van het pad open houden (bramen verwijderen) als wandelpad. (zie kaart "Wandelroutes")
- Langs de oever van het Apeldoorns Kanaal waar het pad van het kanaal wordt afgeleid, kan in overleg met Het Waterschap een steile oever met overhangende takken worden gecreëerd t.b.v. de ijsvogel. Het bramenstruweel kan daar voor voldoende beschutting voor de vogel zorgen.

Bosvijver

- Uit ecologisch oogpunt is een vijver met flauwere taluds gewenst. Gezien de cultuurhistorische waarde van de vijver zijn flauwe oevers slechts mogelijk aan de noordoostkant waar nu de grond laag is.
- Versterking van de heestergroepen op de oevers met andere bloeiende heestersoorten (nu enkel rododendron) verhoogt de attractiviteit voor o.a. insecten.
- De gazons langs de vijver worden extensief beheerd.
- Om de bosvijver meer geschikt te maken voor amfibieën kan de vijver periodiek geschoond worden. Vissen weren of vangen bij het schonen van de vijver. Indien de vissen geweerd worden zal dit voor de amfibieën een gunstig effect hebben.

Landgoed Bonenburg Ontwerp "Bosvijver"

8.3 Maatregelen recreatie en informatie

Zitten, spelen, picknicken

De noordelijke punt van het terrein wordt vanaf de brug uit de woonwijk sterk betreden. Op deze plaats een kijk en genietplek (16) maken voor mensen (en honden)

Terrein inrichten op doorzichten, veldje en banken.

Er wordt veel door kinderen gespeeld bij de Bosvijver. Voor picknicken is dit ook een idyllische plek. Banken ontbreken. Een voormalig bouwlandje (waar in 2002 opschot is weggehaald) lijkt een logische plek om in te richten voor balspelen en picknicken (zie kaart "Bosvijver"). Vandaar wordt doorzicht naar de vijver gecreëerd.

Een speelgreppel met glooiende kanten is bedoeld voor kinderen om te graven en in het water te spelen wanneer dat er is.

Aan de overzijde van het te herplanten eikenlaantje een speelbos: d.w.z. het aanwezige eikenbosje enigszins toegankelijk maken (zie kaart "Bosvijver"), voor de mogelijkheid om hutten te bouwen, in greppels vallen of erover springen, een doolhofje van minipadjes.

Daartoe het bos dunnen, zodat de struiklaag dichter wordt en grotere boomkronen ontstaan.

Op twee plaatsen een bruggetje over een greppel aanbrengen. (schuine doorsteek over de greppel weghalen. Grond aanvullen.

Wandelpaden (zie: routekaart)

De wandelingen kunnen eenvoudig worden gevarieerd en uitgebreid:

Op drie plaatsen kan men over de kanaaldijk lopen, afgewisseld met twee zone's waar de fauna het dijkrecht krijgt.

- Het welhaast dichtgegroeide dijkpad (zie kaart "Bosvijver" en "Wandelroutes") aan de westzijde van de Grift open houden.

20. - Pad open maken naar oud beukenzitje en verder onder de oude beukenhaag.

Dan weer omhoog naar de dijk en vervolgens

- een verbinding dijk – eikenlaan door de nieuwe boomgaard.

Zo wordt het aantal wandelingen vergroot.

Honden (zie: routekaart)

Hondenvrij ten westen van de Grift en op de landpunt van brug tot dwarspad met beukenhaag.

Verder honden aangelijnd.

Nodig zijn twee borden: een bord aan het begin van de eikenlaan en een bord halverwege die laan bij de brug.

Informatieborden

Ter voorlichting kunnen er op de Bonenburg informatieborden voor bezoekers worden geplaatst, waarop de geschiedenis, de verschillende vegetatietypen met het bijbehorend beheer en de wijze van onderhoud worden uitgelegd. Dit zal het begrip en daardoor de acceptatie van omwonenden en bezoekers voor bepaalde maatregelen en onderhoudsvormen vergroten.

Locaties: 1. Bonenburgerlaan begin van het pad tussen bouwland en bos.

2. andere einde van dit pad waar een pad met eiken tussen de bouwlanden begint.

3. op brug naar de punt van het terrein, waar Grift in het kanaal uitmondt en veel publiek binnenkomt.

Parkeren

Er kan worden geparkeerd bij de Bonenburgerlaan en bij de Bonenburgersluis. Momenteel is parkeren nog geen probleem. Mocht de parkeerbehoefte sterk toenemen, dan parkeerplaats inrichten.

8.4 Bedrijfseconomische aspecten

- Inscharen vee
- verpachten bouwlanden, granen zijn gewenst,
- overleg met pachter bouwland over:
 - akkerrand beheer met aangepaste pacht prijs.
 - meidoornhagen

Op termijn:

- verwijderen (huur)woning (Bonenburgerlaan)
- boerderij de Arend als bedrijfspand verhuren in combinatie met de moestuin, kassen, boomgaard en nieuw aan te leggen tuingrond/boomgaard.

8.5 Extern beleid

Overleg met eigenaar huis Bonenburg over:

- uitzichten vanuit en naar het huis
- melding maken van de vroegere eendenkooi in de (nieuwe) weilanden van zijn huis.

Overleg met het Waterschap over:

- De inrichting van de Kanaaldijk: wandeling en (braam)struwelen elders
- Steile oever kanaaldijk ten behoeve van de ijsvogel
- maken Zwitserse brug over de Grift
- Schonen van de Grift.

Overleg met Gemeente Heerde:

- aanleg meidoornhagen langs de grenzen van het oude landgoed, ook over de grond van de gemeente
- aankoop van grond
- hondenbeleid
- overeenkomst eigendomssituatie Bonenburgerlaan
- in nieuw bestemmingsplan, wijzigingen t.a.v. de huizen Bonenburgerlaan 43 en 45

Overleg met particuliere eigenaar van aan te kopen bouwland

- De planvoorstellen met hagen om de bouwlanden reiken verder dan de eigen grond.
- grond aankopen of eigenaar bewegen bouwland te handhaven en hagen te laten inplanten.

Overleg vrijwilligers:

- zoeken vrijwilligers voor het onderhoud van de fruitboomgaard. (snoeien en bemesten)

Restauratiesubsidie aanvragen voor de restauratie van de tuinmuur en kassen.

9 PROJECTEN

(de nummers verwijzen naar het Maatregelenplan, hst. 6)

5. Herstel eikenlanen tussen het hakhout in het Speelmansbos
 8. Oude brug over de Grift herstellen als op foto
 9. Maken van informatiepanelen over
 - historie
 - ecologie
 - beheer / onderhoud
 13. Moestuin en kassen herstellen
 14. Het aanpakken van de melkfabriek/woning Bonenburgerlaan 43. Ofwel verwijderen / ofwel vleugel van de woning inkorten en witte buitenmuren veranderen.
 19. – 22. Omgeving Bosvijver
 - Oostkant vijver: - landschapspark – natuur
 - Westkant vijver: - inrichten speelbos
 - inrichten speel- en picknickweide
 25. Stelsel van greppels open maken
duikers herstellen
- Algemeen:
Nader onderzoek naar waterhuishouding en waterkwaliteit
- Niet noodzakelijk, maar mogelijk:
Archeologisch onderzoek naar:
 - huis in de hoek van de picknickweide
 - oude huis, later villa
 - “kerk” en schuur op kaarten 1812, 1832

10. DOCUMENTATIE

Literatuur

Historie

- 1976 *Heerde historisch gezien* (H.G. Bosch red.):
 - J. Kruitbosch, "beroep en bedrijf in de 17^e en 18^e eeuw"
 - A.J. Rook, "De ontwikkeling van het verkeer",
 - A.J. Rook, "De Bonenburg te Heerde" in: *Heerde historisch gezien*, 1976, p.65-68
- 1983 A.J. Rook, "De wrijf- of stofmolen in het Bonenburgerbos" *Heerde Historisch*, Bijdragen en mededelingen van de HHV, nr 28, p.1-14.
- 1988 D. Otten, *Historisch Heerde in kaart gebracht*, Heerder Historische Vereniging.
- 1995 D. Otten, *Historie van Heerde in woord en beeld*, Heerder Historische Vereniging 1995, p.30-31.
- 1995 D. Ledward, *The Victorian Garden catalogue*, London, 1995
- 1996 *Heerde Historisch* nr 80
 - E.J. Hoogenberk "Historische onthullingen bij de restauratie van "De Bonenburg", p12-19
 - J.A. de Wit, "De Van Regteren Altena's op de Bonenburg, 1850-1954" p.20-56
 - G.A. Kamerlingh Onnes - Barones van Dedem, "Herinneringen", p.57-72
- 2004 *Autochtone bomen en struiken in de terreinen van Het Geldersch Landschap*, Ecologisch Adviesbureau Maes en BRONNEN Onderzoek & Advies, HGL 2004

Natuur en landschap

- 1987 P.W. Schermerhorn, *Beheersplan Bonenburg*, HGL 1987
- 1997 B.D. Volkers, E.J. Zuurbier, *Het Heerder Bekenpad* p.29-30, Heerder Historische Vereniging en Stichting tot behoud van Veluwe Sprengen en Beken, 1997
- 2002 *Gebiedsplan Natuur en landschap IJsselvallei en Randmeerkust*, Gedeputeerde Staten van Gelderland.
- 2000 Waterschap Veluwe, *Discussienota Apeldoorns Kanaal en Griff*, 2002
- 2002 Christel Tjihuis en Frederik van Weert, *Visie en beheerplan landgoed de Bonenburg*, Studenten Larenstein.
- 2003 *De Bonenburg, verslag van de inventarisaties op landgoed de Bonenburg, uitgevoerd door de KNNV afd. Epe-Heerde in de periode 2000-2002*
- 2003 Adrie Hottinga en Henk Menke, "Water op de Bonenburg", *De Wijerd*, jrg 24, nr 3, sept. 2003

Kaarten (zie losse bijlage)

- 1628 Nicolaes van Geelkercken, Kaart van de Griff, Gelders Archief Arnhem.
- 1802-1811, 1812 M.J. de Man, Topografische kaart van de Veluwe en Veluwezoom, ARA Den Haag (noord-oost Veluwe is gekarteerd in 1811)
- 1832 Kadastrale Minuutplan, landmeter J. Bijnen, RA Gelderland
- 1838 Kaart van het landgoed de Bonenburg in eigendom van Op ten Noort, Heerder Historische Vereniging
- 1847, 1858 Militaire kaart 27, verkend in 1847, gegraveerd Topografisch Bureau 1858.
- ca 1880? Apeldoorns Kanaal, tekening door Rijkswaterstaat, Gelders Archief Arnhem.
- 1882? (ongedateerd), herziene kadastrale Minuutplan, Gelders Archief Arnhem
- 1911 verkend, uitgave 1915 Chromotopografische kaart 1: 25.000 (Bonnekaart) RDMZ
- 1933 Chromotopografische kaart Heerde, 1:25000
- c.1935? Uitbreidingsplan gemeente Heerde
- 1953, 1973 Chromotopografische kaart Heerde, 1: 25000

Tekeningen en oude foto's (zie losse bijlage)

1628 Perspectieftekening van het huis op kaart door N. van Geelkercken (zie boven)
ca 1735 Tekening door Cornelis Pronk, verblijfplaats onbekend
c.1850 Tekening huis door Pieter van Regteren Altena

Prentbriefkaarten en foto's bij Heerder Historische Vereniging
Luchtfoto's 1976, 1987

Bijlage 1

Geschiedenis in jaartallen

Omstreek 1370 werd de Grift gegraven.

- 1543 geslacht Van Bonenburg heeft bezittingen te Heerde (zie Otten, 1995, p.30)
- 1596 "huwelijksgoed van Henrick van Bonenborch - Honstein, afkomstig uit Boneberg en Honstein, stadjes in het oostelijk deel van Hessen.
- 1628 kaart van de Grift door Nicolaes van Geelkercken, met "Jr Bonenburgs huijs" (GAA)
- 1633 oudste datering van huidige huis te zien aan muurankers met dit jaartal
- 1657 22 nov.: Henrich Lancelot van Bonenburg-Honstein, ambtjonker van Heerde, gehuwd met Ida Margriet van Buren. Zij hebben dit huis bewoond.
- 1700 6 oktober wordt Gerhard Johan van Galen eigenaar van "Huis en havesate Bonenburg"
- 1719 Nicolaes van Uffelen eigenaar van de Bonenburg
- 1723 Luijer Egbert Daendels eigenaar van de Bonenburg
- ca 1735 tekening door Cornelis Pronk)
- 1739 17 november Eigenaar Joost Jan op ten Noort x Geertruijt Margaretha Daendels (zuster van Luijer Daendels en weduwe van Anthony Eekhout)
- 1825 -1829 het Apeldoorns Kanaal wordt gegraven
- 1840 Van 1739 tot omstreeks 1840 heeft de familie Op ten Noort de Bonenburg bewoond.
- 1848 bouw van de wrijf- of stofmolen aan het Kanaal t.b.v. de papierindustrie door L. van Gerrevink
- 1850 24 mei verkoop van de Bonenburg in de Provinciaal Overijsselsche en Zwolsche Courant met een oppervlakte van 66 bunders
- 1850 Martinus van Regteren Altena, Amsterdams koopman in agrarische produkten (lijnolie) wordt eigenaar van de Bonenburg. Het huis wordt nog bewoond door William Grenfell, "landeigenaar te Heerde". (*Heerde Historisch* 1996, p.23)
- 1852 W. Grenfell, gehuwd met J.M.C. Daendels, verhuist naar de Heezenberg in Hattem
- 1851 - de oude havezate Bonenburg wordt verbouwd tot herenhuis
- aanleg bosvijver
- bouw melkfabriek, later woning
- 1861 Martinus en Helena van Regteren Altena gaan terug naar Amsterdam, waarna het huis wordt bewoond door zoon Pieter
- 1865 Huwelijk Pieter van Regteren Altena met Clara Elizabeth Peters
- 1882 Pieter v Regteren Altena overleden, weduwe Clara Elisabeth en drie kinderen blijven wonen
- 1926 overlijden C.E. van Regteren Altena
- 1926 -1948 Johan Wilhelm van Regteren Altena, gehuwd met Lucia Hermanna Prakke wonen op de Bonenburg met 2 kinderen.
- 1948 villa de Louise Hoeve afgebrand.
- 1953 Stichting Het Gelders Landschap koopt de Bonenburg.
- 1954 Bouw van de villa aan de Bonenburgerlaan door LH v.Regteren Altena - Prakke, later bewoond door dochter Els v. Regteren Altena.
- 1972 Heer Meelissen koopt het herenhuis van de Bonenburg, wijzigingen aan het huis, koetshuis afgebroken
- 1976 Extra brug over de Grift gebouwd, t.b.v. de nieuwe woonwijk.
- 1978 Grift gebaggerd en nieuwe beschoeiing gemaakt. Weggeslagen grond langs de eikenlaan aangevuld met zand van elders.
- 1987 "Beheersplan Landgoed Bonenburg", door P.W. Schermerhorn in samenwerking met L. Rondeboom, districtsbeheerder..

1985 -1993 diverse werkzaamheden hebben plaatsgevonden op het landgoed de Bonenburg

1990 Verkoop aan heer De Ruiter en restauratie huis tot 1992.

Bijlage 2Inventarisaties van fauna op de Bonenburg

Hieronder zijn te vinden de inventarisatie lijsten van de fauna die op de Bonenburg voorkomt. De inventarisaties zijn uitgevoerd door de KNNV afdeling Epe/Heerde, periode 2002-2002.

Kevers

Soort	Mate van bescherming
Bronzen wilgenhaantje	-
Haantje	-
Basterdweekschild	-
Bladhaantje	-
Brandnetelsnuitkever	-
Citroenlieveheersbeestje	-
Elzenhaantje	-
Geel soldaatje	-
Kniptor	-
Roomvlek lieveheersbeestje	-
Tweestippelig lieveheersbeestje	-
Zevenstippelig lieveheersbeestje	-
Zwart soldaatje	-
Zwartkopvuurvliinder	-

Gallen

Soort	Mate van bescherming
Galmug op beuk	-
Galmug op linde	-

Hommels en bijen

Soort	Mate van bescherming
Akkerhommel	-
Boomhommel	-
Grote Aardhommel	-
Tuinhommel	-
Weidehommel	-
Honingbij	-
Steenhommel	-

Wespen

Soort	Mate van bescherming
Gewone wesp	-

(zweef) Vliegen en muggen

Soort	Mate van bescherming
Blinde bij	-
Dambordvlieg	-
Gewone pendelzweefvlieg	-
Hommelbijvlieg	-
Menuetzweefvlieg	-
Punt- bijvlieg	-
Rosse Zweefvlieg	-
Schorpioenvlieg	-
Zwarte vlieg	-
Gewone vleesvlieg	-

Sprinkhanen

Soort	Mate van bescherming
Krasser	-
Struiksprinkhaan	-
Tandradje	-

Nachtvlinders

Soort	Mate van bescherming
Geelblad	-
Gewone worteluil	-
Grauwe grasuil	-
Grote spikkelspanner	-
Haarbos	-
Huismoeder	-
Kleine beer	-
Perzikkruiduil	-
Koolbandspanner	-
Kooluil	-
Koperuil	-
Kroonvolgeltje	-
Lieveling	-
Moerasplantenboorder	-
Oranje wortelboorder	-
Psi-uil	-
Tere zomervlinder	-
Veelvraat	-
Volgeling	-
Wilgendewegspanner	-
Witte tijger	-
Zwarte c-uil	-
Langsprietmotje	-
Waterleliemotje	-
Langsprietmot	-
Muntvlinder	-
Gamma-uil	-
Grasmotje	-
Kardinaalsmutsstippelmotje	-

Dagvlinders

Soort	Mate van bescherming
Atalanta	-
Bont zandoogje	-
Boomblauwtje	-
Bruin zandoogje	-
Citroenvlinder	-
Dagpauwoog	-
Gehakelde aurelia	-
Groot koolwitje	-
Klein geaderd witje	-
Klein koolwitje	-
Kleine vos	-
Landkaartje	-
Oranjetipje	-
Distelvlinder	-
Koevinkje	-
Zwartsprietdikkopje	-

Vissen

Soort	Waargenomen	Mate van bescherming
Bermpje	In de beek	Bedreigd
Riviergondel	Grift, boven- en benedenstrooms, vijver landhuis	Bedreigd
Winde	Grift, bovenstrooms	-
Driedoornige stekelbaars	In de beek en in de Grift, bovenstrooms	-
Paling	In de beek, Grift, boven- en benedenstrooms	-
Baars	Grift, boven- en benedenstrooms, vijver landhuis, bosvijver afd.1.k.	-
Blankvoorn	Grift, boven- en benedenstrooms, vijver landhuis, bosvijver afd.1.k.	-
Brasem	Grift, boven- en benedenstrooms, vijver landhuis, bosvijver afd.1.k.	-
Pos	Grift, benedenstrooms	-
Snoek	Grift, benedenstrooms, vijver landhuis, bosvijver afd. 1.k	-
Karper	Vijver landhuis	-
Ruisvoorn	Grift, benedenstrooms, vijver landhuis	-
Tienddoornige stekelbaars	Beek in de poelen	-

Amfibieën

Soort	Mate van bescherming
Pad	-
Bruine kikker	Beschermd
Groene kikker	Beschermd

Zoogdieren

Soort	Mate van bescherming
Haas	Beschermd
Konijn	Beschermd
Ree	Beschermd
Mol	Beschermd
Egel	Beschermd
Rosse woelmuis	Beschermd
Bosmuis	Beschermd
Spitsmuis	-
Bruine ratten	-
Eekhoorn	-
Vossen	Beschermd
Bunzing	Beschermd
Baardvleermuis	Beschermd
Franjestaart	Beschermd
Watervleermuis	Beschermd
Meervleermuis	Beschermd
Gewone dwergvleermuis	Beschermd
Ruige dwergvleermuis	Beschermd
Rosse vleermuis	Beschermd
Laatvlieger	Beschermd
Gewone grootoorvleermuis	Beschermd
Kleine dwergvleermuis	Beschermd

Vleermuizen

Soort	Mate van bescherming
Baardvleermuis	Beschermd
Franjestaart	Beschermd
Watervleermuis	Beschermd
Meervleermuis	Beschermd
Gewone dwergvleermuis	Beschermd
Ruige dwergvleermuis	Beschermd
Rosse vleermuis	Beschermd
Laatvlieger	Beschermd
Gewone grootoorvleermuis	Beschermd
Kleine dwergvleermuis	Beschermd

Vogels

Soort	Mate van bescherming
Wilde eend	F&F
Soepeend	-
Mandarijneend	-
Nijlgans	-
Zwarte zwaan	-
Fazant	F&F
Waterhoen	F&F
Meerkoet	F&F
Kievit	F&F
Holenduif	F&F
Houtduif	F&F
Zomertortel	F&F, Basis A
Turkse tortel	F&F
Koekoek	F&F
Bosuil	F&F, Basis A
IJsvogel	F&F, Vogel, Rood
Grote bonte specht	F&F
Kleine bonte specht	F&F
Witte kwikstaart	F&F
Winterkoning	F&F
Heggenmus	F&F
Grote lijster	F&F
Zanglijster	F&F
Merel	F&F
Roodborst	F&F
Kleine karekiet	F&F
Spotvogel	F&F
Zwartkop	F&F
Tuinfluit	F&F
Grasmus	F&F
Fitis	F&F
Tjiftjaf	F&F
Grauwe vliegenvanger	F&F
Bonte vliegenvanger	F&F
Koolmees	F&F
Pimpelmees	F&F
Glanskopmees	F&F
Matkopmees	F&F
Staartmees	F&F
Boomklever	F&F
Boomkruiper	F&F
Groenling	F&F

Kneu	F&F
Vink	F&F
Huismus	F&F
Ringmus	F&F
Spreeuw	F&F
Zwarte kraai	-
Kauw	F&F
Gaai	-

Bijlage 3

Paddestoelen

De inventarisatie van de KNNV 2003 geeft ook een beeld van het voorkomen van paddestoelen op de Bonenburg.

Soort	Mate van bescherming
Schaapje	-
Grijze buisjeszwam	-
Tranende franjehoed	-
Peperboleet	-
Bleekgele bundelzwam	-
Elzenbundelzwam	-
Rupsendoder	-
Viltig judasoor	-
Pijpknotszwam	-
Zilversteelzompzwam	-
Klein leemkelkje	-
Fopzwam	-
Kokosmelkzwam	-
Kleine aardappelbovist	-
Bleke elzezompzwam	-
Gewone zwavelkop	-
Grijze buisjeszwam	-
Paarse knoopzwam	-
Helmmycena	-
Kogelhoutskoolzwam	-
Gekroond Geleikelkje	-
Pitrusfranjekelkje	-
Zwavelgeel Franjekelkje	-
Leptosphaeria acuta	-
Gewoon elfenbankje	-
Schalpharpoenzwam	-
Bloedende buisjeszwam	-
Rupsendoder	-

Verschillende typen paddestoelen hebben hun eigen functie in het "bosbeheer".

Mycorrhiza leven in symbiose met wortels van bomen en planten en zijn behulpzaam bij het opnemen van voedingsstoffen.

Parasieten nestelen zich op of in gastheren ten koste van deze.

Saprofieten zetten het dode plantmateriaal om in voor andere organismen beschikbare voedingsstoffen.

Een gezonde paddestoelenstand geeft dus een indruk van een gezonde kringloop in het bos.

Groep	Landelijk voorkomen	De Bonenburg
Mycorrhiza	25%	30%
Parasieten	65%	60%
Saprofieten	10%	10%

Het beeld dat uit de inventarisatie naar voren komt geeft een vergelijkbaar beeld met het landelijke. Maar is iets positiever wat betreft de corrhizon en de parasieten. Een relatief hoog percentage aan parasieten is vooral het gevolg van een mindere algehele milieukwaliteit die van invloed is op de vitaliteit van het bos.

In het deel ten oosten van de Grift werden de meeste soorten paddestoelen waargenomen. Vooral op rijpere bodems is de soortenrijkdom hoger.

Er zijn 12 soorten van de Rode lijst aangetroffen.

Mycorrhiza: Kruidige melkzwam, Schaapje, Abrikozenrussula, Ruwe russula, Narcisamaniet, Hanekam, Amandelvezelkop, Groot moskussentje.

Parasieten: Plaatjeszwamgast, Kostgangerboleet, Rupsendoder

Saprofieten: Groene glibberzwam, Bruine bekerzwam

Betekenis

Een betekenis toekennen op grond van de gevonden soorten is niet eenvoudig. Het beeld is algemeen. Ook het voorkomen van een flink aantal Rode-lijst soorten is niet uitzonderlijk.

Het voor komen van soorten is van veel factoren afhankelijk: voedselaanbod, vochthuishouding, seizoensinvloeden, betreding/werken in het bos, deposities uit de omgeving etc. Schimmelsoorten hebben het moeilijk.

Algemeen kan tav het beheer wel gesteld worden dat door verstoring van de bovengrond (boswerken) veel van de aanwezige potentie voor langere periode verstoord kan worden.

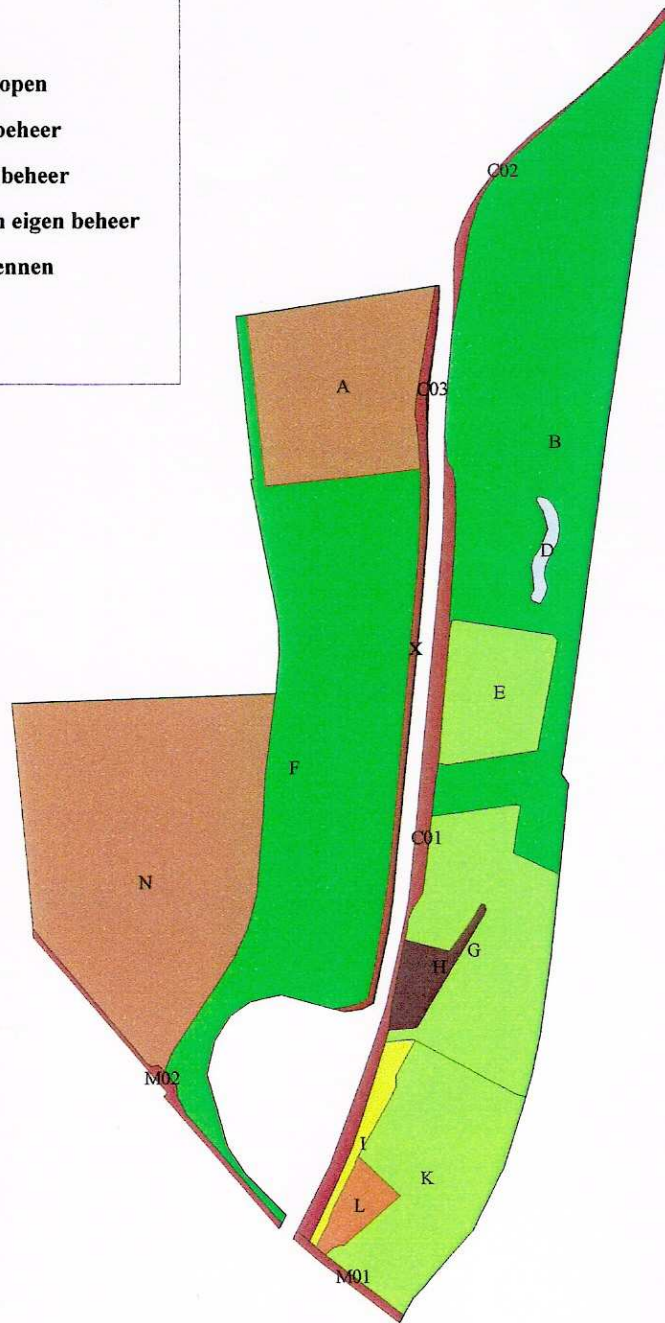
Kleinschalige ingrepen in plaats van grootschalige en de aanwezigheid van kwijnend en dood hout in alle lagen van de bosopstand, zijn van groot belang voor talloze organismen.

Legenda

Afdeling-Natuurtype_huidig

- 600 Veelzijdig bos
- 604 Bos
- 606 Lanen
- 613 Open water/waterlopen
- 621 Grasland in eigen beheer
- 623 Bouwland in eigen beheer
- 639 Gebouwen en erf in eigen beheer
- 699 Nog nader toe te kennen

Afdeling

Bonenburg

vak- en afdelingen

Datum : 17-10-2003

Schaal : 1:5.368

Links onder : X = 199.335 Y = 487.643

Rechts boven : X = 200.269 Y = 489.044

Bijlage 4

Oppervlakteverdeling

Afdeling	Terreintype	Oppervlakte in hectaren
A	Bouwland in eigen beheer	1.49.68
B	Bos met accent cultuurhistorie	Oppervlakteverdeling 4.69.45
C01	Lanen	0.50.20
C02	Lanen	0.09.38
C03	Lanen	0.00.44
D	Open water/waterlopen	0.06.91
E	Grasland in eigen beheer	0.68.35
F	Bos met accent cultuurhistorie	4.05.47
G	Grasland in eigen beheer	1.50.81
H	Nog nader toe te kennen	0.21.27
I	Veelzijdig bos	0.15.46
K	Grasland in eigen beheer	1.35.47
L	Gebouwen en erf in eigen beheer	0.17.64
M01	Lanen (Bonenburgerlaan)	0.05.84
M02	Lanen (Bonenburgerlaan)	0.10.56
N	Bouwland in eigen beheer (Heerderenk)	3.58.63
X	Lanen	0.27.82
	Totaal	19.03.38

